УТВЕРЖДАЮ
Заведующий МБДОУ
«Мортовский детский сад» ЕМР РТ
____________К.А.Хисматуллина
«28» 08 ____________2020 г.

Введено в действие приказом заведующего
МБДОУ «Мортовский детский сад» ЕМР РТ
Приказ № 60/1 от «28» 08 __________2020 г.

Рассмотрено и принято на педсовете
от «28» 08 2020

20___ г.

Протокол № 1

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
ПО РЕАЛИЗАЦИИ ОСНОВНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ
ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
на 2020-2021 учебный год
в разновозрастной группе (3-7 лет)

2020-2021 нче уку елына укыту-эш программасы
(3-7 яшькә кадәр балалар өчен)

Воспитатель: Ахметгалеева Н.В.

Село Морты

УТВЕРЖДАЮ
Заведующий МБДОУ
«Мортовский детский сад» ЕМР РТ
________________К.А.Хисматуллина
«___»_________________20___ г.

Введено в действие приказом заведующего
МБДОУ «Мортовский детский сад» ЕМР РТ
Приказ №_____от «___»__________20___ г.

Рассмотрено и принято на педсовете
от «___»___________

20___ г.

Протокол № ___

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
ПО РЕАЛИЗАЦИИ ОСНОВНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ
ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
на 2020-2021 учебный год
в разновозрастной группе (3-7 лет)

2020-2021 нче уку елына укыту-эш программасы
(3-7 яшькә кадәр балалар өчен)

Воспитатель: Ахметгалеева Н.В.

Село Морты

Эчтәлек

Кереш.

1. Максатчан бүлек.

1.1.Аңлатмалы язу... 3
1. 2. Программаны тормышка ашыру максаты һәм бурычлары...................................... 4
1. 3.Төркем турында белешмә...4
1. 4.4-6 һәм 6-7 яшьлек балаларның шәхси һәм яшь үзенчәлекләре................................5
1. 5. Төркем эшчәнлегенең төп юнәлеше...8
1. 6. Программаның принциплары………………………………………………………8
1. 7 Максатчан юнәлешләр...8
1.8.Программа материалларын үзләштерү буенча көтелгән нәтиҗәләр...........................9
1.9. Педагогик диагностика..10

II. Эчтәлек бүлеге.

2.Белем бирү эшчәнлегенең эчтәлеге..11
2. 1.Социаль-коммуникативүсеш өлкәсе..11
2. 2.Танып белү үсеш өлкәсе...13
2. 3.Сөйләм үстерү үсеш өлкәсе..16
2.4.Нәфасәти үсеш өлкәсе...17
2..5.Физик үсеш өлкәсе..19
2. 6. Этномәдәни төбәк бердәмлеге (ЭРС)...20
2.7. Гаилә белән үзара аралашу 27

III. Оештыру бүлеге

3.1.Төркемендә көндәлек режим.. 29
3.2.Белем бирү планы... 31
3.3. Турыдан- туры белем бирү эшчәнлегенең расписаниесе...31
3. 4. Традицион вакыйгалар, бәйрәмнәр, чаралар.. 32
3.5.Үстерешле предметлы тирәлекнең үзенчәлекләре 34
3.6.Материаль-техник һәм методик кулланма..35

Кереш.

Основой разработки рабочей программы является следующая нормативно-правовая база:
1. Основная образовательная программа дошкольного образования МБДОУ “Мортовский детский сад”
2. Федеральный закон от 29.12.2012 №273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»;
3. Закон Республики Татарстан "Об образовании" от 22 июля 2013 г. N 68-ЗРТ;
4. Закон Республики Татарстан № 16 от 03.03.2012 г. «О государственных языках Республики Татарстан и других языках в Республике Татарстан»;
5. Федеральный государственный образовательный стандарт дошкольного образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки РФ от 17.10.2013 г. № 1155;
6. СанПиН 2.4.1.3049-13 «Санитарно-эпидемиологические требования к устройству, содержанию и организации режима работы в дошкольных организациях», утвержденный постановлением Главного государственного санитарного врача РФ от 15.05.2013г № 26;
7. Приказ Министерства и образования и науки Республики Татарстан 463 от 29.06.2001 г. «О мерах по улучшению изучения родного, татарского, русского языков в ДОУ»;
8. Методические рекомендации по организации обучения детей татарскому и русскому языках в дошкольных образовательных организация №15588/13 от 08.11.2013г.
9. О лицензировании образовательной деятельности (с изменениями на 12 ноября 2016 года)
ПРАВИТЕЛЬСТВО РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ ПОСТАНОВЛЕНИЕ от 28 октября 2013 года N 966
Программаны төзегәндә белем бирү үсешендә хәзерге заман халыкара тенденцияләр исәпкә алынды:
- балада әйләнә-тирәгә яңа караш формалаштыру;
- практикада белем бирүнең төп юнәлешләрен (экологик, экономик, социаль) тормышка ашыру;
- эшчәнлектә балаларның шәхси тәҗрибәләрен (көнкүреш, культура, социаль, әхлакый) актив куллану;
- балалар инициативасын, белемгә омтылышын, мөстәкыйльлеген үстерү;
- белем бирү процессын нәтиҗәле итү өчен төрле эшчәнлекне берләштерү (интегральләштерү)
- балаларның уенга, куркынычсызлыкка, уңайлы әйләнә-тирәгә хокукын саклау;
-сыйфатлы белем алуга мөмкинлек тудыру;
- балаларны социумга актив кертү.

1. Максатчан бүлек.

1.1. **Аңлатмалы язу.**
Бүген җәмгыятьтә катлаулы социаль-экономик процесслар бара, белем бирүнең кыйммәтләре һәм максаты тамырдан үзгәрә. Балаларга белем бирүнең бөтен өлкәләрендә дә актив, иҗади, үзенүзгәртергә әзер торучы шәхес тәрбияләү танылa. Балаларның шәхси һәм социаль мөнәсәбәт позициясен күздә тотып, аларны мәктәпкә әзерләүдән күчү, мәктәпкәчә белем бирү нәтиҗәләренең күзаллавын үзгәртергә булыша. Нәтиҗәлелек: мәктәпкәчә яшьтәге балаларда кызыксынучанлык, активлык, мөстәкыйльлек сыйфатларын формалаштыра; ялгышларны уңышсызлыкларны җиңеп чыгарга зәерлек, яңа белем алырга, стандарт булмаган ситуацияләрдән чыгу юлын эзләргә омтылыш тудыра; үзе сайлаган эшкә җаваплылык, командада эшли белү, үзенә, башкаларга, җәмгыятькә, әйләнә-тирәгә ихтирамлы караш, кайгыртучнлык тәрбияли. Болар барысы да баланы мәктәпкә әзерләп кенә калмый, ә хәзерге җәмгыятьтә уңышлы мөстәкыйль эшләү өчен нигез булып тора. Билгеле, мондый нәтиҗәләргә ирешү өлкәннәрнең фикер йөртүендәге үзгәртеп корулар белән бәйле, педагоглар һәм ата-аналар үзгәртеп коруда үзләре башлап йөрергә тиеш. Шунлыктан, Программа педагог-бала- ата-ана мөнәсәбәтенә ориетлаштырылган.

1.2. Программаның максаты һәм бурычлары.
Максат: әйләнә-тирә белән танышуда нигез буларак, яшь үзенчәлеге буенча бурычлар һәм проблемаларны чишү, башка балалар һәм өлкәннәр белән актиив аралашу процессында балаларда культура тәҗрибәсе туплау, өзлексез белем алуга һәм мөстәкыйльлеккә әзерлек булдыру.
Бурычлар:

- милләтенең, теленең, социаль чыгышының нинди булуына карамастан, һәр балада аны яратуларына ышаныч, тормыш өчен җайлы шартлар тудыру;
- шәхси һәм яшь һәм үзенчәлеге буенча балаларның һәръяклы үсеше өчен уңайлы шартлар тудыру;
- балада социаль-әхлакый, физик, интеллектуаль, эстетик сыйфатларүстерү;
- кеше эшчәнлегенең төп формаларында үзен-үзе ачу һәм иҗат итү сәләтен, ихтыяҗын формалаштыру, дөнья белән берлектә үзен-үзе танып белү, аның белән әңгәмә алып баруга әзерлек;
- баланың гомуми шәхси культурасын, шул исәптән сәламәт яшәү рәвешенең кыйммәтен, белем алу эшчәнлегендә алшартны, инициативасын, мөстәкыйльлеген һәм җаваплылыгын, актив тормыш позициясен формалаштыру;
- һәр баланың сәләтен һәм иҗади потенциалын үстерү;
- гуманлык кыйммәтләре һәм идеалы, ирекле кешенең хокуклары нигезендә баланың башка балалар, өлкәннәр һәм әйләнә-тирә белән үзара йогынтысын оештыру;
- балаларда Ватанга патриотик хис һәм мәхәббәт, рухи-әхлакый һәм социокультура кыйммәтләре нигезендә аның уңышлары өчен горурлану хисе тәрбияләү;
- шәхси һәм яшь үзенчәлеге, психо-физиологик үзенчәлекләр буенча социокультура мохите формалаштыру;
- гаиләнең һәм җәмгыятьнең традицион рухи-әхлакый кыйммәтләре нигезендә гаиләнең һәм балалар бакчасының тәрбияви-сәламәтлек ресурсларын берләштерү;
- гаилә белән үзара партнерлык мөнәсәбәте урнаштыру, психологик һәм педагогик ярдәм күрсәтү, белем һәм тәрбия бирүдә ата-аналарның компетентлылыгын күтәрү;
- балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту;
- мәктәпкәчә белем бирү, башлангыч гомумбелем бирү дәрәҗәсендә күчүчәнлекне булдыру.

Программаны тормышка ашыру срогы - 1 ел (2020-2021 уку елы)

1. 3.Төркем турында белешмә

Татар төркеме. Төркемдә 12 бала: 6 кыз һәм 6 малай (4- 7 яшьлек балалар).

Төркемнең социаль паспорты

№	Баланың исем - фамилиясе	Тулы һәм тулы булмаган гаилә	Гаиләдә ничәнче бала	Гаиләдә балалар саны	Әнисенең белеме	Әтисенең белеме
1	Багданова Диляра	тулы	3	3	урта	урта
2	Гайнуллина Залина	тулы	2	2	урта	урта
3	Гимранов Амир	тулы	1	2	урта	урта
4	Захаров Константин	тулы	3	4	урта	урта
5	Муратов Замир	тулы	4	5	югары	урта
6	Муратова Регина	тулы	3	5	югары	урта
7	Семенова Вероника	тулы	3	3	урта	урта
8	Фасхутдинова Аиша	тулы түгел	1	1	урта	
9	Пупышев Александр	тулы	2	2	югары	урта
10	Харитонов Данил	тулы	2	1	югары	югары
11	Хисматуллина Альбина	тулы	1	1	югары	
12	Хузина Сөмбел	тулы	3	5	югары	югары

Төркемнең милли составы

№	Баланың исем - фамилиясе	Әтисе	Әнисе	Бала
1	Багданова Диляра	татар	рус	татар
2	Хисматуллина Альбина	татар	татар	татар
3	Муратов Замир	татар	татар	татар
4	Семенова Вероника	рус	рус	рус
5	Гайнуллина Залина	татар	татар	татар

6	Хузина Сөмбел	татар	татар	татар
7	Муратова Регина	татар	татар	татар
8	Фасхутдинова Аиша	татар	татар	татар
9	Пупышев Александр	рус	рус	рус
10	Гимранов Амир	татар	рус	татар
11	Захаров Константин	рус	рус	рус
12	Харитонов Данил	рус	татар	рус

Төркемдә гаилә составы:

Татар гаиләсе	**Рус гаиләсе**	**Катнаш гаилә**
6	**4**	**3**

Балаларының сәламәтлек төркеме түбәндәгечә:

1төркем	6
2төркем	5
3төркем	1

1.4. 4-6 яшьлек балаларның шәхси һәм яшь үзенчәлекләре

Мәктәпкәчә яшьтәге чор баланың шәхес булып формалашуында әһәмиятле роль уйный Алтынчы яшьтәге балалар үзен һәм башкаларны белергә омтыла, кешеләр арасындагы мөнәсәбәтне аңлый башлый. Аларның сүзлекләрендә инде намуслылык, кайгыртучанлык, әдәплелек кебек сүзләр күбрәк урын ала. Балалар уенындагы мөнәсәбәтләр эчтәлек һәм интонация ягыннан алган рольгә туры килүче сөйләм белән үрелеп бара. Аларның реаль мөнәсәбәтләре вакытындагы сөйләм рольдәге сөйләмнән аерыла. Балалар социаль мөнәсәбәтләрне үзләштерә һәм олыларның төрле эшчәнлекләрендәге буйсынучанлык позициясен аңлый башлыйлар. Бер төрле рольләр аларны башкалары белән чагыштырганда күбрәк җәлеп итә.

Бу яшьтә сынлы сәнгать белән кызыксынучанлык аеруча көчәя. Алар бик еш рәсем ясый башлыйлар. Рәсемнәр эчтәлекләре ягыннан күп төрле: аларда уйлап чыгарылган ситуацияләр, тормыштан алган тәэсирләр, китапларга иллюстрацияләр чагылырга мөмкин. Рәсемнәр композиция чишелешенең оригинальлеге белән аерылырга, хәрәкәтсез, үсештәге мөнәсәбәтләрне чагылдырырга да мөмкин.

Конструкцияләү бу яшь өчен шартларны анализлый белүләре белән характерлана.Балалар агач конструктор детальләрен кулланалар һәм атыйлар. Булган материал белән корылманың детальләрен алыштыра алалар. Үрнәк төзелешне гомуми ысул белән тикшерә беләләр.Конструкцияләү эшчәнлегесхема нигезендә үзләре уйлап яки шарт буенча эшкә ашырыла.Күмәк эшчәнлек барышында конструкцияләү барлыкка килә.

Балалар берничә тапкыр бөкләп, кәгазьдән, шулай ук табигый материалдан конструкцияли алалар. Алар 2 ысулны үзләштерә: 1. Табигый материалдан сәнгати образ тудыру(бу очракта балалар табигый материалларны төрле детальләр белән тулыландырып, бербөтен образ тудыралар; 2.сәнгати образдан чыгып табигый материал табу (бу очракта бала образны тудыру өчен кирәкле табигый материал сайлый. Төсне, форма, зурлыкны. предметларның төзелешен аңлау, кабул итү формалаша.

Балаларның күзаллаулары системалаштырыла.Балалар төп төсләр һәм аларның төсмерләрен генә түгел, ә арадаш төсмерләрнең төсләрен дә, шулай ук турыпочмак, овал, өчпочмакларның формаларын да аералар. Бер дистә предметны зурлыклары буенча рәткә тезеп куя алалар.

Ләкин балалар объектныңпространстводагы урынын билгеләгәндә әгәр дә объектныңпространстводагы урыны туры килмәсә, авырыксынырга мөмкиннәр. Әгәр озынрак бормалы юлның башлангыч һәм соңгы нокталары арасындагы ара туры юлның башлангыч һәм соңгы нокталары арасындагы ераклыктан кыскарак булса да, балалар тарафыннан туры юл озынрак итеп кабул ителә.

Бу мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен кабул итү сәләтенең төрле ситуацияләрдә, бигрәк тә бер үк вакытта берничә капма-каршы билгеләрне истә тотарга кирәк булган очракта, аерым авырлыклар тудыруын күрсәтә.

Зурлар төркемендә образлы фикер йөртү үсеше дәвам итә. Балалар күрсәтмә планда биремне чишәргә генә түгел, хәтта объектны үзгәртергә, аның нинди эзлеклелектә бер-берсе белән бәйләнешкә керү мөмкинлеген күрсәтергә һ.б. да сәләтле. Ләкин болар бары тик балалар адекват фикерләү чараларын кулланган очракта гына дөрес булачак. Бу чаралар арасыннан күрсәтмә модельләштерү процессында туучы схемалаштырылган күзаллауларны, балаларның объект билгеләре системасы турындагы күзаллауларын чагылдыручы комплекслы күзаллаулар, шулай ук төрле объект һәм күренешләрнең үзгәрү стадиясен чагылдыручы күзаллаулар, ел фасылларының, көн белән төннең алышынуы, объектларның төрле йогынты нәтиҗәсендә зураюы һәм кечерәюе, үсеше турындагы күзаллауларны һ.б.атарга мөмкин. Моннан тыш, логик сөйләмле фикерләүнеңнигезе булган гомумиләштерү сәләте

камилләшә бара. Объектлар төркемнәргә үзгәрергә мөмкин булган билгеләре буенча берләштереләләр. Төркемнәрне логик берләштерү һәм тапкырлау операцияләре дә формалаша башлый.
Бу яшьтә уйлап чыгару сәләте үсү балаларга шактый оригиналь һәм эзлекле киңәйтелгән хикәяләр уйлап чыгарырга мөмкинлек бирә. Балаларның әлеге сәләте бары тик бу юнәлештә махсус эш алып барганда гына актив рәвештә үсәчәк.
Балаларның игътибар тотрыклылыгы үсә. Алар шулай ук игътибарларын кирәк юнәлешкә бора һәм башкага күчерә ала башлыйлар. Ирексез игътибардан аңлы игътибарга күчү күзәтелә.
Сөйләм, шул исәптән аның аваз ягы камилләшү дәвам итә. Балалар сызгырулы, чыңылдаулы һәм сонор авазларны дөрес әйтә башлыйлар. Шигырьләр укыганда, сюжетлы-рольле уеннар вакытында һәм көндәлек тормышта фонематик ишетү сәләте, сөйләмнең сәнгатьлелеге үсә, грамматик төзелеше камилләшә. Балалар барлык сүз төркемнәрен кулланалар, сүз уйлап чыгару белән актив шөгыльләнәләр. Сүз байлыклары арта. Синоним белән антонимнар актив кулланышка керә.Бәйләнешле сөйләм үсә. Балалар эчтәлекне дә, рәсемнәр буенча да иң мөһим генә түгел, ә детальләрне дә кертеп сөйли ала башлыйлар.
Бу яшьнең казанышлары түбәндәгеләр белән характерлана: уен эшчәнлегендә рольләр бүлешү; уен пространствосын төзи белү; югары нәтиҗәлелеге белән аерылып торган рәсем эшчәнлегенең алга таба үсеше; конструкцияләүдә үрнәкне карап гомумиләштерә белү. Зиһенгә алу объектларның катлаулы формаларын анализлау белән характерлана; фикерләү чараларын (схемалы, комплекслы күзаллаулар, цикллы үзгәрешләр турында күзаллаулар) үзләштерү белән бергә фикер йөртү сәләте дә үсә, гомумиләштерү күнекмәләре, уйлап чыгару сәләте, тотрыклы игътибар, сөйләм, *Мин* образы үсә.

6-7 яшьлек балаларның шәхси һәм яшь үзенчәлекләре

Сюжетлы-рольле уеннарда җиденче яшькә чыккан балалар өлкәннәрнең әһәмиятле тормыш вакыйгаларын чагылдыручы катлаулы мөнәсәбәтләрен үзләштерә башлыйлар. Мәсәлән, туй, бала туу, авыру, эшкә урнашу һ.б.
Уен элементлары катлаулана, олы кешегә һәрвакытта да ачылып бетми торган мәгънә ала бара. Уен пространствосы катлаулана. Анда берничә үзәк булып, һәркайсының үз сюжет сызыгы була. Шул ук вакытта балалар бергә уйнаган иптәшләренең үз-үзләрен тотышын барлык уен пространствосы буйлап күздән ычкындырмаска һәм кирәк вакытта уенның урынына бәйле рәвештә үзгәртергә сәләтлеләр. Мәсәлән, бала кибетчегә сатып алучы буларак кына түгел, ә сатып алучы әни яки сатып алучы шофер буларак мөрәҗәгать итә. Рольне башкару рәвеше рольнең үзе белән генә түгел, ә бу рольнең уен пространствосьгадагы урыны белән дә билгеләнә. Мәсәлән, автобус йөртүче ролендә бала пассажирлар өстеннән командалык итә һәм шул ук вакытта ЮХИДИ инспекторына буйсына. Әгәр дә уен логикасы яңа роль барлыкка килүен таләп итсә, бала, уен барышында үз ролен саклаган хәлдә, яна рольне үз өстенә алырга мөмкин. Балалар теге яки бу уенчының ролен ничек башкаруына аңлатма бирә алалар.
Балаларның сынлы сәнгать эшчәнлегендә әйләнә-тирә тормыштан һәм әдәби әсәрләрдән алып сурәтләгән образлары катлаулана бара. Рәсемнәр детальләшкәнрәк характер ала, аларның буяулар гаммасы байый. Кызлар һәм малайлар рәсемнәре арасында аермалык күзгә ташлана. Малайлар бик теләп техника, галәм, сугыш хәрәкәтләре һ.б. ясыйлар. Кызлар, гадәттә, хатын-кыз образ- ларын сурәтлиләр: принцессалар, балериналар, модельләр һ.б. Еш кына көнкүреш сюжетлары да очрый: әнисе һәм кызы, бүлмә күренеше һ.б. Педагогик яктан дөрес якын килгәндә, балаларда сынлы сәнгать өлкәсендә иҗади сәләт формалаштырырга мөмкин.
Кеше сурәте тагын да детальләшкән һәм пропорциональ була бара. Күзләр, авыз, борын, кашлар, ияк ясала, кул бармаклары да барлыкка килә. Киемнәре төрле детальләр белән бизәлергә мөмкин.
Мәктәпкә хәзерлек төркеме балалары төзү материалларыннан конструкция- ләрне шактый югары дәрәҗәдә үзләштерәләр. Алар сурәтләрне, шулай ук корылмаларны анализлауның гомуми алымнарын иркен үзләштерәләр, аерым детальләрнең төп конструктив үзенчәлекләрен анализлап кына калмыйча, күләмле таныш предметлар белән охшатып, аларныц формасын да билгели алалар. Ирекле корылмалар симметрияле һәм пропорциональ була башлый, аларны төзү күреп ориентлашу нигезендә тормышка ашырыла. Балалар корылманың нинди эзлеклелектә төзеләчәген һәм аның өчен нинди материал кирәк буласын бик яхшы күзаллыйлар һәм үзләре уйлап чыгарып яки уенның шарты буенча шактый катлаулы корылмаларны төзи алалар. Бу яшьтә балалар инде кәгазь битен бөкләүнең катлаулы формаларын үзләштерә һәм үз формаларын уйлап чыгаралар, ләкин моның өчен аларны махсус өйрәтергә кирәк. Эшчәнлекнең бу төре балаларның тирә-юньне күзаллауларын тирәнәйтү өчен бик зур әһәмияткә ия.
Табигый материалдан конструкцияләү катлаулана. Балалар алдан уйлап, төрле мөнәсәбәтләрне чагылдырган, кеше һәм хайван фигуралары кергән бербөтен композицияләр төзиләр.
Кабул итү сәләте үсә, ләкин балалар һәрвакытта да әйбернең берничә төрле билгесен берьюлы исәпкә алын бетерә алмыйлар. Образлы фикерләү сәләте үсә, ләкин үлчәм мөнәсәбәтләрен кабаттан торгызу

бала өчен авырлык тудыра. Моны тикшереп карыйк. Балаларга төрле урында 9 нокта ясалган үрнәкне яңадан ясарга кушабыз. Кагыйдә буларак, балалар рәсемендәге нокталар, рәсемнәрне бер-берсе өстенә салганда, үрнәктәге нокталар белән туры килми.

Гомумиләштерү һәм фикер йөртү күнекмәләре үсү дәвам итә, ләкин алар күп очракта ситуациянең күрсәтмә билгеләре белән чикләнәләр.

Уйлап чыгару сәләте дә үсә, ләкин бу зурлар төркеме белән чагыштырганда, шактый түбән. Моны төрле йогынтылар белән, бигрәк тә балаларның образларын бертөрлегә әйләндерүче массакүләм мәгълүмат чаралары йогынтысы белән аңлатырга була.

Балаларның игътибарлылыгы арта бара. Алар кайбер эшчәнлек вакытында 30 ар минут игътибарларын туплап утыра алалар.

Балаларның сөйләме, аның аваз ягы, грамматик төзелеше, лексикасы үсә. Бәйләнешле сөйләмнәре дә шомара. Сөйләмнең бу яшьтә формалаша торган гомумиләштерү характеры да чагыла. Балалар актив рәвештә гомумиләште- рүче исемнәр, синонимнар, антонимнар, сыйфатлар һ.б. куллана башлыйлар. Дөрес оештырылган белем бирү процессы нәтиҗәсендә балаларда диалогик сөйләм һәм монологик сөйләмнең кайбер төрләре үсә.

Мәктәпкә хәзерлек төркемендә мәктәпкәчә яшь чоры тәмамлана. Балалар кешелек культурасының аерылгысыз өлеше булган әйберләр дөньясы белән танышалар; кешеләр белән позитив аралашу формаларын үзләштерәләр; укучы позициясе формалаша.

Мәктәпкәчә яшьнең ахырына бала шактый югары дәрәҗәдәге танып белүчәнлеккә һәм шәхес буларак үсешкә ия була. Бу сыйфатлар аның киләчәктә мәктәптә уңышлы укуын тәэмин итә.

1. 5. Төркем эшчәнлегенең төп юнәлеше

Халык педагогикасы принципларына нигезләнеп, яңа педагогик алымнар кулланып, балаларга әхлак һәм патриотик тәрбия бирерлек, милли җанлы, мәдәни белемле шәхес тәрбияләрлек үстерелешле тирәлек булдыру

1. 6.Программаны формалаштыруның принциплары.

- балачакның үзенчәлеге;
- кешелекнең гомуми үсешендә мәктәпкәчә чорның уникаль булуы;
- өлкәннәр һәм балаларның гуманлы аралашуы;
- баланың шәхесен хөрмәт итү;
- балаларның спецификасын исәпкә алып, белем бирү процессын уен, танып белү, эзләнү, иҗади активлык формасында тормышка ашыру.

Программаны тормышка ашыруның <u>төп принцибы</u>- яшь үзенчәлегенә туры килү. Мәктәпкәчә чорда ул уен, тәҗрибәләр ясау, проектлау, коллекция туплау, әңгәмә кору, проблемалы ситуацияләрне чишү һ.б.Әлеге эш төрләре мәҗбүри эшчәнлекне таләп итми, ә бәлки Программа балалар һәм педагогларның бердәм эшчәнлеге, шулайук балаларның мөстәкыйль эшчәнлекләре аша тормышка ашырыла.

<u>Интегральләштерү принцибы</u>-предметлы белем бирү программасын төзүгә альтернатив. Һәр белем бирү өлкәсендәге бурычлар башка өлкәләрне тормышка ашырганда да үтәлә ала.Тәкъдим ителгән белем бирү өлкәләре шартлы, ул материалны системалы оештыру өчен бирелгән.

<u>Проблемалы белем бирү принцибы</u> – билгеле бер авырлыкларны җиңү өчен бурычларны үтәү, сорауларга җавап эзләү. Бала өчен проблеманың практик мәгънәсе булу бик мөһим. Проблеманы чишеп, бала дөньяның күптөрле, үзгәрүчән булуын белә.

<u>Ситуатив принцибы</u> – белем бирү процессында балаларның кызыксынучанлыгын исәпкә алуга юнәлгән.

Эш программасының күрсәткече:

*Белем өлкәләрен интеграцияләү нигезендә тулы педагогик процессны төзү;

*Балаларның яшь һәм шәхси үзенчәлекләрен исәпкә алып төп юнәлешләр – физик, социаль-шәхси, танып белү-сөйләм, сәнгати үсеш юнәлешләре буенча төрле яклап үстерү;

*Балаларның иҗади сәләтен ачу, сәләтлеләрне табу, шәхси үстерү өчен яңа технологияләр куллану;

*Балаларның мөмкинчелегеннән, кызыксынучанлыгыннан, сорауларыннан чыгып төрле төрэшчәнлекләрне үстерү;

*Эчтәлекле аралашуга, сөйләшүгә төзелгән шәхси һәм төркем белән эшчәнлекләр оештыру;

*Балага эшчәнлектә үзен күрсәтү, эчтәлеген сайлау, иптәшләр сайлау хокукы.

1.7. Максатчан юнәлешләр.

Бала төрле эшчәнлектә мөстәкыйльлек күрсәтә: уен, аралашу, танып белү-эзләнү эшчәнлегендә, конструкцияләүдә Һ.б.; шөгыль һәм эшчәнлектә иптәшләр сайлый. Бала үзенә, башкаларга, төрле эш төренә уңай карый ала, үзен-үзе хөрмәт итә. Яшьтәшләре, өлкәннәр белән актив аралаша, уеннарда катнаша, сөйләшә, башкаларның фикерен исәпкә ала, борчыла, шатлана. Үзенең эмоциональ халәтен тота белә, үз-үзенә ышана, бәхәсләрне чишәргә омтыла, якын кешеләренең эмоцияләренә җавап бирә, әйләнә-тирәдәгеләргә булышырга әзер тора; әкият, хикәя, әсәр геройлары белән бергә борчыла, сәнгать әсәрләре, музыка, табигать дөньясына эмоциональ тәэсир итә, матурлыкны күрә белә, хайваннарга, үсемлекләргә сак карый. Баланың күзаллавы үсеш алган, уеннарның төрле төрен белә, шартлы һәм реаль ситуациянеаера. Бәйләнешле сөйләм телен җитәрлек дәрәҗәдә белә, фикерен әйтә. Баланың эре һәм вак моторикасы үсеш алган, хәрәкәтчән, чыдам, төп хәрәкәт төрләрен белә, үз хәрәкәтен контрольдә тота. Ихтыяр көче бар, төрле төр эшчәнлекнең кагыйдәләрен саклый, "нәрсә яхшы, нәрсә начар" күзаллавы буенча үзенең һәм башкаларның башкарган эшләрен бәяли. Бала кызыксынучанлык күрсәтә, сорау бирә, сәбәп-нәтиҗә бәйләнеше белән кызыксына, мөстәкыйль рәвештә кешеләрнең кылган эшләренә, табигать күренешләренә бәя бирергә тырыша, тәҗрибә ясарга һәм күзәтергә омтыла. Бала тарих һәм культура белән кызыксына, башка милләт культурасынатолеранткарый. Табигать, социаль дөнья, үзе турында башлангыч белемгә ия. Балалар әдәбияты, тере табигать, табигать белеме, математика, тарих һ.б. буенча иң гади күзаллавы бар. Эшчәнлекнең төрле өлкәләренә һәм белеменә таянып, үзе төрле ситуациядән чыга ала. Бала кагыйдә, үрнәк, гади алгоритм (3-4 адым) буенча эшли белә, өлкәннәр ярдәмендә авырыксынган сорауларны чишә, сәбәпләрен ачыклый һәм танып белү бурычын формалаштыра, ирешелгән нәтиҗәне һәм шартны теркәп куя

1.8 .Программа материалларын үзләштерү буенча көтелгән нәтиҗәләр.

1. ***Физик үсеш юнәлеше буенча***:

Дөрес хәрәкәт техникасын саклап йөрү һәм йөгерү, гимнастика стенасының һәр аратасына басыпменү, бер аралыктан икенче аралыкка күчү; төрле алымнар белән шуышу; кул чукларына,тезләргә һәм аяк бармакларына, табаннарга һәм уч төпләренә таянып; куллар белән тартыла –тартыла корсакта шуышу. Баскан җирдән биеклеккә сикергәндә, башлангыч торышка дөрес басу,җиргә дөрес төшү; баскан җирдән озынлыкка сикерү (кимендә 70 см). 1,5 м арадан ыргытылгантупны кул чуклары белән тотып алу; ыргыткан вакытта дөрес тотып алу, предметларны уң һәмсул куллар белән төрле ысуллар ярдәмендә ыргыту; тупны җиргә бәреп сикертеп тору (кимендә 5тапкыр рәттән).

Статик һәм динамик тигезлек саклауга күнегүләр башкару; колоннага берәрләп,икешәрләп (пар булып), түгәрәк ясап тезелү; Мөстәкыйль рәвештә бозлы юлчыкта шуу, эздәнчаңгыны шудырып йөрү, 500м ара узу; урында як – якка борылышлар ясау; кечерәк таугакүтәрелү. Ике көпчәкле велосипедта йөрү, борылышлар ясау; тирә – юньдә ориентлаша белү; уңһәм сул якларны белү; хәрәкәтле уеннарның вариантларын уйлап табу, мөстәкыйль уйнау;

Хәрәкәтләрнең матурлыгын, нәзакәтлелеген, сыгылмалылыгын күрсәтеп, кемгәдер (нәрсәгәдер)охшатып күнегүләр башкару.Культура – гигиена күнекмәләрен дөрес башкару.

2.Танып белү үсеше юнәлеше буенча:

Бина эчендә, мәйданчыкта, урамда үзләрен әйләндереп алган төрле предметларның исемнәрен, кулланылышларын белү, аларның сыйфатларын, үзенчәлекләрен әйтү. Үзләре күрмәгән һәм күрүмөмкинлеге булмаган әйберләр, вакыйгалар белән кызыксыну булдыру, предметның тарихыбелән кызыксыну.

Үзенең гаиләсе, гаиләдәге традицияләре турында горурланып сөйләү;төркемдә, балалар бакчасында үткәрелә торган, аерым алганда , өлкәннәрне дә, балаларны дашатландыруга юнәлдерелгән чараларда актив катнашу.

Үзенең туган шәһәре турында сөйлибелү, үскәч кем булырга хыяллануы турында сөйләү. Хезмәт кешесе турында, аның шәхси һәмэшлекле сыйфатлары, эш – гамәлләре хакында сөйләү.

Берничә йорт хайванын, кыргый җәнлекне белү һәм атау; үсемлекләрне, хайваннарны, балыкларны, кошларны күзәтү. Әйләнә – тирә турында иң гади нәтиҗәләр чыгара һәм алган тәэсирләр белән уртаклаша белү. Әйләнә – тирә дөнья белән үзара дөрес бәйләнештә булу.

Үсемлекләр, хайваннар, кошлар, балыкларны күзәтүдә катнашу һәм аларны тәрбияләүдә көчтәнкилгән кадәр булышу; тере һәм тере булмаган табигать турында белемнәр белән уртаклашу; үсемлекләрне өзмәү, агач – куакларны сындырмау; тереклек ияләренә сакчыл караштә булу, аларга зыян китермәү.

Бертөркем предметларның ничә өлештән төзелгәнен, үзенчәлекле билгеләрен (төсен, форма-сын,зурлыгын) әйтә белү, 10 кә кадәр санау (микъдар саны), “Барлыгы ничә?” дигән сорауга җавапбирә

белү.Предметларны парлап кую юлы белән ике төркемне чагыштыру. Төрле озынлыктагы,киңлектәге, биеклектәге ике предметны арта һәм кими бару тәртибендә урнаштыра белү; һәрпредметның зурлыгы турында сөйләү.
Өчпочмак, түгәрәк, турыпочмак- лык, квадрат; шар,куб,цилиндрны тану һәм әйтеп бирү; аларның үзенчәлекле билгеләрен (аерымлыкларын) күрәбелү, тирә – юньдә әлеге фигураларга охшаш предметларны табу. Үзенә карата предметларныңторышын сүзләр белән аңлатып бирү (уңда, сулда, алдымда, артымда, өстә, аста).Уң һәм сулкулларны аера белү.
Тәүлек вакытларын әйтә белү.
3.Социаль – коммуникатив үсеш юнәлеше буенча:
Бергәләп уйнау вакытында үзенә роль ала, рольдә үз – үзеңне тота белү; рольләр арасында буйсынулы бәйләнешне саклау (сатучы – сатып алучы) һәм кара – каршы сөйләшү алып бару; уенны башлап җибәрә, яңа рольләр яисә гамәлләр тәкъдим итә, сюжетны баета белү. Өстәл уеннары вакытында алып баручы ролен башкару (ел ахырына), иптәшләренә уен кагыйдә- ләренаңлата белү. Театрда (курчак, драма) сәнгати образны чынбарлыктагыча кабул итү.
Мөстәкыйльсәхнәләштерелгән уеннарда уен өчен урын әзерли белү; нәфис сәнгати чаралар (хәрәкәтләр,интонация, мимика), атрибутлар, реквизитлар кулланып, рольгә керә белү. Театраль һөнәрләртурында мәгълүматлы булу.
4.Сөйләм үстерү юнәлеше буенча:
Балаларның тормыш тәҗрибәсендә очрамаган предметлар һәм күренешләрне белдерүче сүзләрисәбенә сүзлек запасын арттыру, эмоциональ халәтне (ачулы, моңсу), этик сыйфатларны(хәйләкәр, юмарт), предметларның билгеләрен һәм үзенчәлекләрен белдерүче сүзләрне активкулланылышка кертү. Антонимнарны сөйләмдә аңлап куллану; сүз ясагыч кушымчаларярдәмендә яңа сүз ясалу очракларын белү (тәм – тәмле). Авазларны дөрес әйтү өстендә аңлапэшләү, сүздә беренче авазны аерып әйтә белү, сәбәп – нәтиҗә бәйләнешләрен төшенү. Сөйләмдәтезмә һәм иярченле кушма җөмләләрне куллану; сюжетлы рәсемнәрнең эчтәлеге турында тулы,мәгънәле итеп сөйли белү; исем, өлкәннәр ярдәмендә, уенчыкны тасвирлап сөйләү үрнәкләренкабатлау, таныш әсәрләрдән өзекләрне сәхнәләштереп сөйләү. Бала фантазиясенең көчле үсешенәтиҗәсе буларак, кеше ышанмаслык вакыйгалар уйлап чыгарып сөйләү. Үз эшчәнлеген (уенда,көнкүрештә һәм башка эш – гамәлдә) актив сөйләм белән бергә алып бару.
Аерым бер әдәби әсәрне тыңлыйсы килү теләген әйтә белү; балалар китапларының иллюстрацияләрен кызыксынып карау. Яраткан әкиятне атый белү, ошаган шигырьне яттан сөйли алу; уен вакытларында санамыш ярдәмендә уенны алып баручыны сайлау (өлкәннәр күзәтүе астында). “Әсәр ошадымы?”, “Әсәрдә бигрәк тә кем ошады һәм ни өчен?”, “Кайсы өзекнекабат укырга?” кебек сорауларга аңлап җавап бирү.
5.Сәнгати үсеш юнәлеше буенча:
Рәсемдә:предметларны, күренешләрне карандаш, буяулар, фломастерлар, төсле акбурлар кулланып сурәтләү, төсләрне дөрес сайлап, пөхтә итеп буяу. Бер рәсемдә берничә предметны берләштереп, катлаулы булмаган сюжет төзү. Дымково, Филимоново бизәкләре белән уенчык силуэтларын бизәү.
Әвәләүдә:Өйрәнгән барлык алымнарны кулланып, төрле предметлар һәм уенчыклар әвәләү, аларны коллектив композициягә берләштерү.
Кисеп ябыштыруда: Кайчыны дөрес тотып, турыга (квадрат һәм турыпочмаклык) һәм диагональ буенча кисү; квадраттан – түгәрәк, турыпочмаклыктан овал кисү (почмакларын җайлап кына кисеп алып). Берничә кисәктән торган предметларның сурәтләрен пөхтә итеп ябыштыру. Предметларның төсләрен туры китереп яисә үз теләгең белән төсләр сайлау, үсемлекорнаменты яки геометрик фигуралар кулланып бизәкләр төзү.
Конструкцияләүдә:Төзелеш детальләрен конструкцияләү үзенчәлекләренә карап куллану. Тәрбияче әйткән бирем буенча, корылмаларны төрлечә үзгәртү, турыпочмаклы кәгазь битен урталай бөкли белү.
1.9. Педагогик диагностика
Педагогик диагностика мәктәпкәчә белем бирү учреждениясенең белем бирү программасына тулысынча туры килә.

II. ЭЧТӘЛЕК БҮЛЕГЕ.
2.1. Белем бирү юнәлешләре буенча комплекслы – тематик планнар

2.2. Социаль -коммуникатив үсеш юнәлеше

Балаларның социаль характердагы беренчел күзаллауларын үзләштерү һәм балаларны социаль мөнәсәбәтләр системасына кертү, үз тормышыңның куркынычсызлыгы нигезләрен һәмэкологик аң (әйләнә-тирә дөнья куркынычсызлыгы) алшартларын формалаштыру, балалардахезмәткә уңай мөнәсәбәт формалаштыру максатын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Балалар бакчасында балаларның (кечкенәләр, үзеннән зурраклар, яшьтәшләре,малайлар-кызлар, төркемгә килгән «яңа» балалар белән) туган телдә аралаша белүкүнекмәләрен үстерү.

Төрле эшчәнлек төрләрендә балаларга туган телдә үзара һәм өлкәннәр белән бай,эчтәлекле аралашу өчен шартлар тудыру.

Элементар әхлак кагыйдәләренә өйрәтү, әхлак буенча аралашу үрнәкләре бирү, сөйләмдә татар халык фольклорын (мәкальләр, әйтемнәр, юаткычлар һ. б.) куллануга теләк уяту.

Бөтен кешелек өчен уртак байлык булган патриотизм хисләренең әхлакый нигезен булдыру өчен шартлар тудыру (гаиләсенә, балалар бакчасына, туган ягына, иленә, әйләнә-тирә дәгел әргә мәхәббәт).

Гаиләң һәм аның тарихы турындагы күзаллауларны тирәнәйтү. Гаилә составы,туганнар (әти-әни, әби-бабай, абый-эне, апа-сеңел, туганнан туган абый-апалар), гаиләдәгеурыны, туганлык җепләре һәм гаилә эчендә бәйләнешләр («Мин әтигә - ул, ә әбигә - онык»,«Газизә апа - минем Фатыйма әбиемнең кызы»), әти-әниләрнең һәм туганнарның һөнәр һәмшөгыльләре турында күзаллаулар булдыру; туганнарның фотографияләрен карап, баланыңәти-әниләре һәм башка туганнары белән тышкы охшашлыгына басым ясау.

Сюжетлы-рольле уеннар өчен темалар төрлелеген хуплау; әйләнә-тирәдән, татарязучылары һәм шагыйрьләренең әсәрләреннән, телетапшырулардан, шәһәр (авыл) буенчаэкскурсия- ләрдән, күргәзмәләрдән, походлардан алган белемнәргә нигезләнеп, сюжетүсешенә ярдәм итү.

Балаларның шартлы формада милли уенчыкларны, кулдан ясалган уенчыкларныфайдаланган; тормышта булган хәлләрне, Идел буе халыклары экиятләре сюжетларын,мультфильмнарны һ. б.ны чагылдырган шәхси һәм күмәк режиссерлык уеннарынабулышлык күрсәтү.

Балаларның артистлык сәләтләрен үстерү, аларны сәхнә сәнгатенә тарту: концертларкую, татар җырларын җырлау, Идел буе, халыклары биюләрен башкару, спектакльләрдән күренешләр күрсәтү. Яшьтәшләре, әти-әниләр һәм кунаклар алдында чыгыш ясарга мөмкинлекләр булдыру.

Инициативалылыкны, халык уеннары кагыйдәләрен үтәүне, тигез хокуклы партнёр позициясен ала белүне хуплау.

“Социаль- коммуникатив үсеш” юнәлеше җәмгыятьтәге әхлак һәм әдәп кануннарын үзләштерүгә юнәлгән.

Планлаштыру интеграция принциплары, төрле хезмәт һәм иҗат эшчәнлеге, көнкүрештәге куркынычсызлык кагыйдәләре формалаштыру буенча төзелгән (ФГОС ДО).

Татар халык әкиятләре («Өч кыз», «Үги кыз», «Һөнәрле үлмәс» һ. б.) ярдәмендә хезмәт эшчәнлеге турында күзаллауларын формалаштыруны дәвам итү. Балаларның игътибарын әкияттә хезмәт итүче геройларга юнәлдерү. Балаларның эш барышларын Г. Тукай шигырьләрендәге («Кызыклы шәкерт», «Шаян песи» һ. б.) юллар белән бәйләү.

Туган шәһәрдәге (авылдагы) укытучы, врач, сыер савучы һ. б. һөнәр ияләре турында күзаллауларын формалаштыру.

Балалар бакчасы участогында тәрбияче белән эшләгәндә, балаларның актив катнашуын булдыру: яфраклар коелгач, кулларыннан килгәнчә участокны җыештыру, шәһәрдә яшәүче кошларга өстәмә азык бирү.

Гаилә бәйрәмнәренә әзерләнгәндә, өлкәннәргә кулларыннан килгәнчә булышу, өйдә үз вазифаларын үтәүгә тарту.

Тормыш куркынычсызлыгы нигезләрен формалаштыру

Балаларда мөстәкыйльлек, җаваплылык хисе үстерү; тормыш һәм сәламәтлекләрен саклау өчен, үз-үзеңне дөрес тотуның әһәмиятен аңлауларына ирешү.

Таныш булмаган кешеләр белән мөмкин булган һәм очраклы очрашулар һәм аралашу барышында балаларда үзләрен ничек тотарга кирәклеге турында ачык күзаллау булдыру.

Таныш булмаган кеше белән үзең генә калу һич тә ярамавына һәм куркынычлыгына игътибарларын юнәлтеп, балалар белән шундый очраклы очрашулар вакытында килеп чыккан хәлләрне бергәләп карау һәм фикер алышу.

Юлларда хәвеф-хәтәрсез йөрү тәртибе формалаштыру.
Хәрәкәт юнәлешен (сүзле яки җаваплы) сигнал буенча алыштырып, «үзеңнән» һәм «үзеңә таба», бирелгән юнәлештә хәрәкәт итү; бер урыннан икенче урынга мөмкин булган күчешләр турында килешеп, әйләнә-тирәне үзләштерү; уен барышында объекттан (хәрәкәт итүче машина,поезд) хәрәкәт чагыштырмалылыгын билгеләргә өйрәтү.
Әйләнә-тирәдәге предметларның бер-берсенә карата булган урыннарын мөстәкыйль ачыклый белүләренә ирешү: өстенә - өстендә, буенча - астында, сулда - уңда, артында - алдында, янында, янәшәсендә, арасында, уртасында, өстәрәк - астарак. Тирә-юньдәге кешеләр һәм предметлар арасында үзеңнең торган урыныңны билгеләү күнекмәләре үстерү.
Светофорның төсләрен (ике яклы, җәяүле өчен), «Балалар», «Хәрәкәт тыела»,«Җәяүлеләрнең хәрәкәте тыела», «Велосипедлар хәрәкәт итү тыела», «Велосипед юлы»,«Хастаханә» һ. б. юл хәрәкәте билгеләренең зурлыгын, төсен һәм формасын, регулировщиктаягының төсен ачыклау нигезендә, сенсор сиземләү күнекмәләре формалаштыру.
Балаларга югары куркынычлык зоналары турында сөйләү. «Тайгак юл», «Куркыныч борылыш», «Юл эшләре», «Кыргый хайваннар», «Шлагбаумлы тимер юл чаты» һ. б. кисәтүче юл билгеләре белән таныштыру, аларның охшаш һәм аермалы якларына игътибар итү.
Балаларны берничә полосалы хәрәкәт булган юлны чыгу алгоритмы белән таныштыру; юлларда, юл аркылы чыкканда, тәртипкә салына торган урам чатларын чыкканда ориентлашырга күнектерү. Балаларны «юл билгесе» төшенчәсе, юл чатларында җәяүлеләр хәрәкәтен тәртипкә сала торган «Җәяүлеләрнең җир асты юлы», «Җәяүлеләрнең җир өсте юлы»билгеләре белән таныштыру.
Хәрәкәтне сигналлар ярдәмендә җайга салучы ЮХИДИ инспекторы эшчәнлеге белән таныштыру, җәмгыять өчен аның хезмәтенең әһәмиятлелеген бәяләү күнекмәләре үстерү.
Балаларның махсус транспорт чаралары билгеләнеше («ашыгыч ярдәм» машинасы, «полиция» машинасы, «янгын сүндерү» машинасы һ. б.) турындагы белемнәрен ачыклау; сигнал тавышларына игътибар итәргә, аларны аера белергә өйрәтү; кайбер аерым очракларда махсус транспорт чараларының юл йөрү кагыйдәләрен бозу мөмкинлегенә игътибар иттерү.
Метрода: вагонда (ишекләргә сөялмәү, чыгарга алдан әзерләнү), станциядә (бер юнәлештә хәрәкәт итү, тыелган сызыкка басмау), экскалаторда (уң якта басу, үз хәрәкәтеңне экскалатор хәрәкәтенә яраклаштырып керергә һәм чыгарга әзерләнү); турникетлар аша үткәндә үз-үзеңне куркынычсыз тоту кагыйдәләре белән таныштыру.
Метрода, юлларда, шәһәр (авыл) урамнарында үз-үзеңне куркынычсыз тотуның мөһимлеген аңларга ярдәм итү; әхлакый аралашу үрнәкләре («рәхмәт», «рәхмәтлемен сезгә»,«гафу итегез», «рәхимле булыгыз», «мөмкин булмасмы» һ. б.) биреп, гади этикет кагыйдәләрен үзләштерергә булышу.
Җәмәгать урыннарында үз кыланышыңны һәм башка кешеләрнең үз-үзләрен тотышын күзәтү, чагыштыру, каршы кую, бәяли белү күнекмәләрен үстерү; балаларның юлларда үз-үзеңне куркынычсыз тоту кагыйдәләрен үтәмәгән очракта килеп чыккан күңелсез хәлләрне, аларның башка кешеләрнең эмоциональ халәтенә йогынтысын аңлауларына ирешү.
Үзең яшәгән җирлектә транспорт чараларының төрлелегендә ориентлашу күнекмәләрен үстерү: өйдән балалар бакчасына кадәр, үзәк мәйданга һ. б. җирләргә кадәр нинди маршрут автобусы белән барырга мөмкин, әти-әниләр нинди транспорттан файдалана һ. б.
Балаларны машинада утырып йөрү кагыйдәләре белән таныштыру: балалар урындыгында (креслосында) утыру һәм каеш белән эләктереп кую, машина йөртүченең игътибарын читкә юнәлдермәү, тәрәзәдән башны чыгармау, үзең белән очлы предметлар алмау; үз хәрәкәтләреңнеконтрольдә тотарга өйрәнү.
Баланы үз фамилиясен, тулы исемен, яшен әйтергә өйрәтү. Тору урынының адресын, теле- фонын, якындагы тукталыш исемен әйтү һәм полиция хезмәткәренә ярдәм сорап эндәшү күнекмәләрен булдыру.
Уңга һәм сулга борылышлар ясап, түгәрәк буйлап, елансымак, ике яки өч тәгәрмәчле велосипедта йөрергә өйрәнүне дәвам итү; үз хәрәкәтләрең белән идарә итә белергә, велосипедта, самокатта йөрү урыннарын билгеләргә өйрәтү.
Балаларның хәрәкәтле уеннар, спорт һәм эстафета уеннары («Каршылыклы юл», «Күңелле ярышлар» һ. б.) оештыру инициативасын хуплау.
Балаларга таныш булган юл билгеләрен, урам чатлары, тукталышлар, ике яклы хәрәкәт, төрле билгеләнештәге транспорт хәрәкәтен файдаланып, җөяүлеләр һәм пассажирлар булып уйнарга мөмкинлекләр бирә торган уен ситуацияләре тудыру һәм юл йөрү кагыйдәләрен үзләштерү өстендә эшләү.

Танып белү бурычларын үтәгәндә модельләштерү ысулын куллану: күләм һәм киңлек бәйләнешләрен билгеләү («Бүлмә буйлап сәяхәт», «Бала кая киткән?» һ. б.).
Чынбарлыкта булган, вербаль һәм вербаль булмаган уйлап чыгаруларга таянып, эчке программалаштыруның гади операцияләренә өйрәтү: ситуацияләрне уйнап күрсәтү, пространствода биналарның, транспорт чараларының, җәяүлеләр, юл билгеләренең урнашу макетын һәм моделен ясау күнекмәләре формалаштыру.
Алынган мәгълүматны (су, җир өсте, тимер юл, һава, җигүле транспорт) гомумиләштерергә һәм аны мөстәкыйль эшчәнлектә файдалана белергә өйрәтү («Нәрсә артык?», «Автоюллар лотосы», «Юл доминосы» һ. б.).
Балаларның проблемалы характердагы сораулар бирүләрен хуплау, укыганнары буенча фикер алышуга теләк тудыру («Светофор эшләмәсә, нәрсә булырга мөмкин?», «Әгәр туп транспорт йөри торган юлга тәгәрәп чыкса, нишләргә?» һ. б.). Балаларны проблемалы ситуацияләрне чишәргә генә түгел, ә бәлки үз фикерләрен әйтеп бирергә өйрәтү.
Юлларда үз-үзеңне куркынычсыз тоту кагыйдәләренең кайберләрен ныгыту максатыннан, уйлап чыгарган әкиятләрдән, тормыш тәҗрибәләреннән алынган хикәяләр, шигырьләрдән, үзләре ясаган рәсемнәрдән (аппликацияләрдән) китап-җыентык төзүләрен хуплау.
Мәгълүматны мөстәкыйль рәвештә эзләп табарга мөмкинлек бирү.
Сылтама: Юл йөрү кагыйдәләрен өйрәнү буенча комплекслы-тематик планлаштыру3 нче кушымта
2.2.Танып белү үсеше.Дөньяны бербөтен итеп күзаллау.
Аңлатма язуы.
Предметлы һәм социаль тирәлек.
Балаларны төрле эшчәнлек аша зур булган предметлар дөньясы белән таныштыруны дәвам итү.Аларның функцияләрен атау.Әйләнә – тирә турында алган белемнәре белән генә чикләнмичә, “дөньядагы бар нәрсә” беләнкызыксына башлаулары өчен шартлар тудыру.
Көнкүреш предметларның сыйфаты, үзенчәлекләре белән таныштыруны дәвам итү, аларның төсен, формасын, зурлыгын, авырлыгын билгеләргә өйрәтү.Әйберләрнең нинди материалдан (балчык, кәгазь, металл, тукыма, резина,пластмасса , пыяла.фарфор) ясалуы турында сөйләү. Кайбер предметларның билгеле бер материалдан гынаэшләнергә тиешлеген аңлату.
Балаларны материал һәм аның вазыйфасы, корылма һәм аның вазыйфасы арасындагы бәйләнешне күрә белергә өйрәтү. Предмет һәм аның файдасы (урындыкка караганда кәнәфигә утырып ял итү уңайлырак һ. б.) арасындагы сәбәп – нәтиҗә бәйләнешен билгели белергә өйрәтү.
Балаларның теге яки бу әйбернең ничек һәм кайда эшләнгәнлеген беләсе килү теләген хуплау.
Предметның тарихы белән (үткәне һәм бүгенгесе) кызыксыну уяту.
Балаларның җәмәгать транспорты (автомашина, автобус, поезд, очкыч (самолет). теплоход) турындагы белемнәрен арттыру.Җәмәгать урыннарында үз – үзеңне тоту кагыйдәләрен өйрәнү.
Мәктәп турында беренче күзаллау булдыру.
Театр, цирк, зоопарк, вернисаж турында, анда эшләүчеләр турында белемнәрне киңәйтү.
Балаларның тормыш тәҗрибәсенә таянып, авыл һәм шәһәр тормышы турында элементарь күзаллау булдыру.
Профессияләр турында күзаллауны киңәйтү.
Тормыш – көнкүреш җиһазлары, кул хезмәтенең тамырдан үзгәрүен, уенчыклар тарихы нигезендә күзәтеп, тормыш турында күзаллауларын киңәйтү, тирәнәйтү.
Табигать белән танышу
Балаларның күп төрле табигать күренешләре турындагы күзаллауларын киңәйтү. Алар арасындагы иң гади бәйләнешләрне(суытты – күбәләкләр, коңгызлар күренми башлады) ачыклау.
Җиләк – җимеш, яшелчә, гөмбәләр белән танышуны дәвам итү.
Кайбер бөҗәкләрне өйрәнү: кырмыска, күбәләк, камка, коңгыз.
Бүлмә гөлләре турында белемнәрне тулыландыру (бальзамин, фикус, хлорофитум, яран, бегония, примула һ. б.), аларны үстерү алымнары белән танышу.
3- 4 –төрле агачны танып, исемнәрен истә калдыру (чыршы, нарат, каен, өрәңге)
Бакчага килүче кошларны күзәтү (карга, күгәрчен, песнәк, чыпчык, кызылтүш), кышын аларнытуйдыру.
Кешеләргә, хайваннарга, үсемлекләргә яшәү өчен кирәк булган шартлар турында (һава, су, азыкһ.б.) өйрәнү.
Хайваннарны, үсемлекләрне саклау кирәклегенә төшендерү.
Сезонлы үзгәрешләр

Көз. Табигатьтәге үзгәрешләрне күрә, аңлата белергә өйрәнү: суытты, яңгырлар еш ява, салкын җил исә, яфраклар коела, уңыш җыела, кошлар җылы якка китә. Алар арасындагы иң гади бәйләнешләрне (суытты – күбәләкләр, коңгызлар күренми башлады) ачыклау.Орлыклар җыюгатарту, ни өчен кирәклеген аңлату.

*Кыш.*Табигатьтәге үзгәрешләрне күрә, аңлата белергә өйрәнү, кыш белән көзнечагыштыру.Кошларнык кышкы тормышын күзәтү, исемнәрен белү, тану,аларга ярдәм итү,җимлекләр ясап, җим салып тору.Салкында суның бозга әйләнүен, карның җылы җирдә эрепсуга әйләнүен күзәтү. Җепшек көннәрдә кардан төрле сыннар ясарга, тауда шуарга, хәрәкәтле уеннарга тарту.

Яз. Ел фасылларын тану, язның билгеләрен атау (кояш ныграк җылыта, агачларда бөреләр ачыла башлады, яшел чирәм күренде, бөҗәкләр чыкты). Бакчаларда, басуларда язгы кыр эшләре турында күзаллаулар булдыру, Орлык чәчү, тишелү процессын күзәтү.

Җәй. Җәйге үзгәрешләрне күрә һәм атый белергә өйрәтү: күк йөзе зәңгәр, көн җылы, кояш кыздыра, кешеләр җиңелчә киенгән. Су коеналар, кызыналар.

Төрле эшчәнлек вакытында ком, таш, су, кызыл балчыкның үзлекләре турында белемнәрне тирәнәйтү.

Җәй көне күп җиләк – җимешнең өлгерүе, күп хайваннарның балалары үсүе турында белемнәрен ныгыту.

Сылтама: “Танып белү үсеше” “Әйләнә – тирә дөнья белән танышу” буенчакомплекслы-тематик планлаштыру 4 нче кушымтада.

Элементар математик төшенчәләр формалаштыру

Сан һәм санау.

Балалар унга кадәр санарга өйрәнәләр, саннарны урыннарына карап чагыштыралар, санның берәмлекләрдән торган составы белән танышалар, санның микъдари һәм тәртип мәгънәсен аңлый башлыйлар. Балалар исәпләргә, санап алырга, предметларның исәбен карточкаларга һәм рәсемнәргә карап белергә, хәрәкәт һәм авазлар буенча исәпләргә өйрәнәләр. Бөтен һәм өлешнең үзара мөнәсәбәтләрен ачыклыйлар, вакыт һәм пространствода дөрес ориентлашырга өйрәнәләр.

Балаларга күплек сандагы әйберләрне билгеләре(төсе, формасы, үлчәме) төрле булган аерым – аерым предметлардан төзергә мөмкин булуын төшендерү; тигез һәм тигез булмаган төркемнәрне чагыштырырга (предметларны парлап кую юлы белән)өйрәтү.

Предметларның ике төркемен чагыштырырга өйрәтү (1-2, 2-2, 2-3, 3-3, 3-4, 4-4, 4-5, 5-5) һәм санау нигезендә төркемнәрнең тигез санда булуы яки азрак яисә күбрәк булуы турында күзаллау формалаштыру (“Монда бер, ике куян, ә биредә бер, ике, өч чыршы. Чыршылар куянга караганда күбрәк. Өч икедән күбрәк, ә ике өчтән азрак”). Тигез булмаган төркемнәрне ике ысул белән: төркемгә бер (җитешмәгән предмет өстәп яки күбрәк төркемнән бер (артык) предметны алып тигезләргә өйрәтүне дәвам итү).

Зуррак төркемнән беркадәр (яисә күрсәтелгән үрнәк буенча) предметларны аерып алырга өйрәтү (3 куян. 4 этәч санап алып кил).

Предметларны капшап карап, ишетеп санарга өйрәтү, хәрәкәтләрне саный белүкүнекмәләре бирү.

Зурлык

Ике предметны зурлыгына (озынлыгына, киңлеге, биеклегенә, юанлыгына) карап берсе өстенә (астына) берсен, берсе янына икенчесен кую юлы белән чагыштыра белүләрен камилләштерү; чагыштыру нәтиҗәләрен сөйләмдә чагылдыру (озынрак – кыскарак, киңрәк – таррак, биегрәк – тәбәнәгрәк).

Зурлыкны күрсәтүче ике билге буенча (кызыл тасма яшел тасмадан озынрак һәм киңрәк) предметларны чагыштырырга өйрәтү.

Балаларны төрле озынлыктагы, киңлектәге, биеклектәге берничә (5 кә кадәр) предметны арта һәм кими бару тәртибендә урнаштырып чагыштырырга, предметларның урнашу тәртибен (“иң биек чыршы, тәбәнәгрәк, тагын да тәбәнәгрәк, иң тәбәнәк”) күрсәтергә өйрәтү.

Форма

Геометрик фигуралар турында (шар, куб, цилиндр, түгәрәк, өчпочмак) күзаллауларын киңәйтү. Күреп, капшап, фигураларның төп билгеләрен (почмаклы, почмаксыз; тотрыклы, тотрыксыз; хәрәкәтчән. хәрәкәтсез)әйтә белү.

Балаларны турыпочмаклык белән таныштыру, аны түгәрәк, квадрат, өчпочмак белән чагыштыру. Турыпочмаклыкны танырга һәм әйтергә өйрәтү.

Фигураларның төрле үлчәмдә була алуын аңлату: зур – кечкенә куб,

Бала пространствода ориентлаша белә һәм пространствоара мөнәсәбәтләрнең күпкырлы

билгеләмәләрен дөрес куллана: «аска төшәргә кирәк, уңга борылабыз, почмакка кадәр барып җитәбез, сулга борылабыз, икенче якка чыгабыз».
Балаларны юнәлешләр билгеләргә, әйтелгән юнәлештә (алга - артка, өскә – аска, уңга - сулга)хәрәкәт итәргә; баланың үзенә карата предметларның торышын сүзләр белән (минем алдымда - өстәл, артта – шкаф, уң ягымда – ишек, сул ягымда – тәрәзә) аңлатып бирергә өйрәтү.
Вакытта ориентлашу.
Тәүлекнең бүленеше (иртә, көндез, кич, төн), тәүлек вакытларының эзлеклелеге турында баланың күзаллауларын киңәйтү. *Кичә, бүген, иртәгә* дигән төшенчәләр белән таныштыру. Бусүзләрнең мәгънәләрен аңлату.
Биш-алты яшьлек балада сөйләмле-логик фикерләү формалаша башлый, ул мантыйк үсешен һәм сүзләрне сөйләмдә нәтиҗәле куллануны үз эченә ала. Балалар мөстәкыйль фикерләргә, нәтиҗәләр ясарга, тиңләштерергә, чагыштырырга, анализларга, гади закончалыкларны кабул итәргә, аерым һәм уртак булган төшенчәләрне аңларга өйрәнә. Бала дөнья турындагы мәгълүматны аңлап һәм тирәнрәк итеп кабул итә башлый. Акыл эшчәнлегенең мантыйкый ысуллары - чагыштыру, гомумиләштерү, анализ, синтез, классларга аеру, сериялэштеру, охшашлыклар табу, системалаштыру, абстрактлаштыру.
Сериялэштеру - предметларны билгеле бер сыйфатлары буенча сайлап алып, аларны үсә баруйә кими бару тәртибендә урнаштырт.Классик мисал: матрешкалар, пирамидалар, җыелмалы уенчыклар Һ.б
Анализ - объектның үзлекләрен аерып чыгару, яки объектны төркемнән аеру, яки бер төркем объектларны билгеле бер үзлекләренә карап аеру.
Синтез - төрле элементларны (билге, үзлекләр) бөтенгә берләштерү. Психологиядә анализ һәмсинтез бер-берсен тулыландыручы процесс-лар буларак карала (анализ синтез аркылы, ә синтезанализ аркылы башкарыла).
Чагыштыру — ул объектның (предмет, күренеш, предметлар төркеме) охшашлыгын яки аермасын билгеләү буенча акыл эшчәнлегенең логик алымы. Баланың чагыштыру алымын тулысынча үзләштерүенең төп күрсәткече булып олы кеше күрсәтмәләреннән башка гына аны куллана белүе санала.
Классификацияләү - күплекләрне билгеле бер билгеләре бу-енча төркемнәргә аеру. Күплек азкүплекләрдән тора. Бу аз күплекләр кисешмәскә һәм аларның уртак кыйммәтләре булмаска тиеш.
Гомумиләштерү — чагыштыру процессы нәтиҗәләрен сөйләм (вербаль) формасында оештырабелү. Мәктәпкәчә яшьтәге бала обь-ектларны гомумиләштергәндә, аларның ике яки берничәуртак сый-фатын аерып чыгара. Мөстәкыйль эшчәнлек вакытында барлыкка килгән гомумиләштерү (болар - зур, болар - кечкенә; болар барысы - өчпочмаклар, ә болары - квадратлар һ.б.) бала тарафыннан нә-тиҗәлерәк кабул ителә.
Сылтама: “Элементар математик төшенчәләр формалаштыру”буенча календарь-перспектив планлаштыру5 нче кушымтада.

2.3. *«Сөйләм үсеше »юнәлеше*
Сөйләм үстерү мохите
Балаларның үзләрен әйләндереп алган гадәти тирәлектән читтә булган предметлар, вакыйгалар, күренешләр турында беләсе килү һәм алынган мәгълүматлар турында фикер алышуга ихтыяҗларын канәгатьләндерү. Кызыксынучанлыкларын үстерү.
Сүз байлыгын үстерү.
Әйләнә - тирә дөнья турындагы белемнәрен тирәнәйтү, предметлар, вакыйгалар, эш – гамәлләр турындагы күзаллауларын киңәйтү нигезендә, балаларның сүзлек запасын арттыру һәм активлаштыру.
Предметларның исемнәрен, аларның өлешләрен, детальләрен, нәрсәдән эшләнгән булуларын, кайбер материалларның яшерен үзенчәлекләрен (сына, ваклана, бөгәрләнә, ватыла)белдерүче сүзләрне сөйләмдә куллануны активлаштыру.
Еш куллана торган сыйфатларны, фигыльләрне, рәвешләрне, бәйлекләрне сөйләмдә кулланырга өйрәтү.
Кешеләрнең үзара мөнәсәбәтләрен, аларның эмоциональ халәтләрен белдерүче сүзләр белән балаларның сүзлекләрен баету.
Сүзлекләренә һөнәрләрне белдерүче исемнәрне, эш – гамәлләрне чагылдыручы фигыльләрне кертү. Әйберләрнең кайда, ничек урнашуларын (уңда, сулда, ...), тәүлекнең кайсывакыты булуын, кешеләрнең кәефен билгели һәм әйтә белергә өйрәтү эшен дәвам итү.

Сөйләмдә гомумиләштерүче сүзләрне (йорт җиһазлары, яшелчәләр, йорт хайваннары) кулланырга өйрәтү.

Авазларны дөрес әйтергә өйрәтү.

Тартык һәм сузык авазларның дөрес әйтелешен ныгыту; сызгырулы, чыжылдаучы, сонор (р, л) авазларын дөрес һәм ачык итеп әйтергә өйрәтү. Балаларның артикуляция аппаратынүстерү. Дикция өстендә эшләүне дәвам итү; сүзләрне һәм сүзтезмәләрне ачык, дөрес итеп әйтә белүләрен камилләштерү. Фонематик ишетү сәләтләрен үстерү; билгеле бер аваз белән башланган сүзләрне ишетеп аера белү, сүзләр әйтү.

Сәнгатьле сөйләм күнекмәләрен булдыру.

Сөйләмнең грамматик төзелеше.

Балаларча сүзләр белән актив "тәҗрибә үткәрергә"мөмкинлек бирү, 5 яшькә чыккан балаларга хас булган яңа сүз ясау иҗатларын хуплау, сүзнең дөрес әйтелешен әдәпле генә искәртү.

Җөмләдә сүзләрне бәйләргә өйрәнүне дәвам итү. Сөйләмдә бәйлекләрне дөрес куллану күнекмәләрен камилләштерү. Хайваннарның балаларын аңлаткан исемнәрне күплек санда һәм төрле килешләрдә куллана белү күнекмәләрен бирү.

Кайбер фигыльләрдән боерык фигыль ясау (киенә – киен) күнекмәләре булдыру.

Исемнәрне күплек санда куллана белүләрен камилләштерү.

Сөйләмдә тезмә һәм иярченле кушма җөмләләрнең иң гади төрләрен кулланыргаөйрәтү.

Бәйләнешле сөйләм.

Балаларның диалогик сөйләмен камилләштерүне дәвам итү. Актив рәвештәәңгәмәләргә катнашырга; сораулар бирергә, бирелгән сорауларга аңлаешлы итеп җавап бирергәөйрәтү.

Мөстәкыйль эшчәнлек процессында, балалар бер – берсе белән аралашканда, аларның аңлатмалы сөйләм куллануга омтылышларын хуплау.

Өлкәннәр кебек сөйләшү теләге тудыру, бирелгән сорауга дөрес җавап бирү–бирелмәвен ачыклау омтылышын хуплау.

Предмет, картиналарны тасвирлап сөйләп бирергә өйрәтү (тәрбияче үрнәге буенча).

Таратма карточкалар кулланып, бала үзе төзегән картина буенча хикәя төзү күнекмәләре бирү ("Нинди матур урман килеп чыкты! Анда... яши, ... үсә" һ.б.)

Кечкенә экиятләрне яисә экиятләрдән балаларга ошаган өзекләрне сәхнәләштереп сөйли белү күнекмәләре бирү.

Сылтама: "Сөйләм үстерү" буенчакомплекслы-тематик планлаштыру 6 нчы кушымтада.

МАТУР ӘДӘБИЯТ БЕЛӘН ТАНЫШУ.

Аңлатма язуы.

Балаларны игътибар белән экиятләр, хикәяләр, шигырьләр тыңларга өйрәнүне дәвам итү. Төрле алымнар һәм педагогик ситуацияләр кулланып, әсәрнең эчтәлеген дөрес аңлау, геройларның хәленә керә белү күнекмәләрен булдыру. Баланың соравы буенча экият, хикәя, шигырьләрнең аңа ошаган өзекләрен укып күрсәтү, әсәргә карата баланың шәхси мөнәсәбәтен булдыру.Әдәби әсәрләр белән кызыксынуын хуплау.

Китаплар белән кызыксыну уяту юнәлешендә эшләүне дәвам итү. Балаларга танышәсәрләр- нең матур иллюстрацияле китап басмаларын күрсәтү. Китаптагы иллюстрацияләрнең мөһимлеген төшендерү (эчтәлек яхшырак аңлашыла; рәсемнәрне игътибар белән карасаң, күпме яңалык алып була һ.б.) Е. Рачев, Е. Чарушин, Ю. Васнецов рәсемнәре белән бизәлгән китаплар карау.

Сылтама: "Матур әдәбият уку" буенча календарь – перспектив планлаштыру 7 нче кушымтада.

2. 4. *«Сәнгати үсеш» юнәлеше.*

Рәсем ясау.

- предметларның үзенчәлекле билгеләрен күрсәтеп ясый беләләр (натурадан, күз алдына китереп), сюжетлы композицияләр тудыралар;
- төрле композиция чаралары, сурәтләү материаллары кулла-налар;
- халык декоратив-гамәли сәнгате үрнәкләре буенча бизәкләр төшерәләр;
- җылы Һәм салкын, караңгы һәм ачык төсләрне һәм аларның төсмерләрен аералар; гади төсмерләрясый беләләр (ачыграк һәм сыеграк итеп).

Сюжетны ясаганда, эчтәлегенә һәм андагы объектларга туры китереп, сурәтләрне кәгазь битендә дөрес урнаштырырга ярдәм итү. Балаларның тирә – юньдәге предметларның һәм табигать объектларының төсләре һәм төсмерләре турында күзаллауларын ныгыту һәм баету эшен дәвам итү. Таныш төсләргә һәм төсмерләргә яңаларын өстәү, бу төсләрне ничек китереп

чыгару мөмкинлеге турында күзаллауларын формалаштыру.Төрле төсләр куллану теләге уяту, тирә – якның күп төслегенә игътибар иттерү.
Рәсем ясаганда гәүдәне төз тотып утыру күнекмәләрен ныгыту: өстәлгә бик якын иелмәскә, уңайлы итеп утырырга өйрәтү. Пөхтәлеккә күнектерү: эш урынында чисталык, тәртип саклау, эшне тәмамлаганнан соң, эш материалларын урынына алып кую.
Сылтама: "Сүрәтләү" буенча календарь-перспектив планлаштыру 8 нче кушымтада.
Кисеп ябыштыру.
Аңлатма язуы.
Балаларның кисеп ябыштыру, ягъни аппликация шөгыле белән кызыксынуларын үстерү; сурәтләрне төрләндерү мөмкинлекләрен арттыру.
Кайчыны дөрес тотарга һәм аның белән дөрес эш итәргә күнектерү.
- «Җиде кат үлчә, бер кат кис» мәкале нигезендәге эш алымнарын кулланалар;
- симметрияле итеп кисәләр;
- гармун күрегедәй итеп бөкли беләләр;
- ерткалау алымы белән эшли беләләр;
- чит-читләрне каймалап ясыйлар;
- төп геометрик төшенчәләрне (почмак, як, квадрат, өчпочмак һ. б.) беләләр;
- квадрат, түгәрәк, өчпочмаклардан, төсләре буенча аралаштырып, бизәкләр ясыйлар;
- пейзаж композицияләре, тематик ябыштырмалар (аппликацияләр) әзерлиләр.
Квадраттан түгәрәк, турыпочмаклыктан овал кисеп күрсәтү (почмакларын түгәрәкләп кисеп алуюлы белән). Әлеге алым белән яшелчәләр, җиләк – җимеш, чәчәкләр һ. б. ябыштыру.
Әзер формадан кошлар, хайваннар, бөҗәкләр, өйләр һәм балалар уйлап чыгарган предметларны кисеп ябыштырырга өйрәтү. Әзер формаларны 2 яки 4 кисәккә бүлеп (түгәрәкне– ярымтүгәрәкләргә, чирекләргә; квадратны – өчпочмакларга һ. б.), эшне катлауландыру.
Җайлап кына кисеп, пөхтә итеп ябыштырырга күнектерү. Активлык һәм иҗатка омтылышларын хуплау.
Сылтама: "Кисеп ябыштыру" буенча календарь-перспектив планлаштыру 9 нчы кушымтада.
Әвәләү.
Үзләштерелгән алымнарны кулланып, натурадан карап һәм күз алдына китереп, үзенчәлекле билгеләрен, төзелешен, пропорциясен күрсәтеп, төрле формадагы предметларны әвәләп ясыйлар;
- савытларны тасмалау, әйләнмәле ябыштырып сылау ысулы белән әвәләп ясыйлар;
- хайван, кош һәм кешенең гәүдә һәм очлыкларына хас хәрәкәтләрне күрсәтеп, аларны конструктив, катнаш ысул белән әвәләп ясыйлар;
- 2—3 фигурадан гыйбарәт катлаулы булмаган эшләнмәләрне аскуймага ныгытып урнаштырып,композиция ясыйлар (сюжетлы әвәләп ясау);
- халык иҗат иткән уенчыкларга таянып, сыннар тудыралар;
- сыгылмалы таякчыклар җыелмасыннан файдалана беләләр.
Балаларның әвәләү белән кызыксынуларын үстерү. Берничә кисәктән торган предметлар әвәләргә, пропорцияләрен саклап, кисәкләрен дөрес урнаштырырга өйрәтү.
Әвәләнгән төп формадан аерым кисәкләрне (үрдәкнең борынын, песинең колагын) сузарга, форманың өстен(чынаяк, тәлинкә) шомартырга, кысу һәм сылау ысулы белән кисәкләрне тоташтырырга; батырып кертү ысулы белән куыш форма (ваза, чынаяк ясарга), җәенке форманың кырыйларын бөгәргә өйрәтү. Эш барышында таякчыклардан (стеки) файдаланырга күнектерү.
Әвәләгән әйберләргә стека ярдәмендә бизәкләр ясау теләкләрен хуплау. Эш барышында пөхтәлек тәрбияләү.
Сылтама: "Әвәләү" буенча календарь – перспектив планлаштыру 10 нчы кушымтада.
Конструкцияләү
Аңлатма язуы
Балаларның игътибарын балалар бакчасы яки алар яши торган йорт тирәсендәге биналар һәм корылмаларга юнәлтү. Мәйданчыкта уеннар оештыру вакытында балалар белән машиналар, арбалар, автобуслар (башка транспорт төрләре) карау, аларның һәр өлешенең (кабинасы, тәгәрмәчләре һ. б.) формасы турында сөйләшү.
Балаларның төзелеш детальләрен (куб, пластина, борыс, кирпеч) тану һәм атый белү осталыкларын үстерүне дәвам иттерү, аларны төзелеш үзенчәлекләрен (формасы, ныклыгы, зурлыгы) исәпкә алып файдаланырга өйрәтү. Күргән корылмаларны искә төшереп, охшашлыклары буенча материаллар сайлап алу күнекмәләрен бирү.
Корылма үрнәкләрен анализларга: төп өлешләрен аера һәм зурлыклары буенча таный, бу

аерым өлешләрнең бер – берсенә карата торышын(өйләрнең стеналары, түшәме, түбәсе; автомобильнең кабинасы, кузовы һ. б.) ачыкларга өйрәтү.
Тәрбияче күрсәткән конструкцияләү принцибын саклап (“Шундый ук өй төзе, ләкин биегрәк булсын”), корылманы биеклеккә, озынлыкка һәм киңлеккә мөстәкыйль үзгәртергә өйрәтү.
Вак һәм эре төзелеш материалларыннан төрле корылмалар төзү; төзелеш һәм аны бизәү өчен төрле төстәге детальләр файдалану.
Кәгазьдән конструкцияләргә: кырыйларын, почмакларын тәңгәл китереп, турыпочмаклы кәгазьне уртадан бөкләргә (альбом, мәйданчыкны бизәү өчен флагчыклар, котлау открыткасы), төп формага детальләрен (өйгә - тәрәзәләр, ишекләр, морҗа; автобуска – тәгәрмәчләр; урындыкка аркасын) ябыштырырга өйрәтү.
Балаларны табигый материаллардан: агач кайрысы, ботаклар, яфраклар, күркәләр, чикләвекләрдән һ. б.әйберләр ясарга өйрәтү.
- корылма үрнәген күзәтеп, аны тасвирлап бирәләр, бу корылманы әзерләү этапларын планлаштыралар,конструктив алымнар табалар;
- рәсемнән карап, корылма төзиләр;
- конус, цилиндр, квадраттан эшләнмәләр әзерлиләр;
- әзер өлге буенча эшлиләр, шартлы билгеләрне аңлыйлар;
- кәгазь белән оригами ысулын (бөкләү, кат-кат бөкләү, киртекләп кисү) кулланып эшлиләр.
<u>**Сылтама:** “Конструкцияләү” буенчакомплекслы-тематик планлаштыру 11 нче кушымтада.</u>

2.5.Физик үсеш

“ Физик үсеш» юнәлеше эчтәлеге балаларның сәламәтлеген саклау, аларда сәламәтлеккультурасы нигезләрен формалаштыру максатларын тормышка ашыру, балаларда физиккультура шөгыльләренә кызыксыну ҺӘМаңлы караш, гармонияле физик үсеш формалаштырумаксатларын тормышка ашыруга юнәлтелә ҺӘМ белем бирү бурычларын билгели.
Татар халык уеннары белән таныштыру. Таныш уеннарны мөстәкыйль оештыруны, ярыш элементлары кергән уеннарда катнашуларын хуплау. Уен кагыйдәләрен үти белү күнекмәләренүстерү. Яшьтәшләре белән уйнаганда, гадел көндәшлек культурасы тәрбияләү.
Хәрәкәтле уеннарда җитезлек, тизлек, сыгылмалылык, чыдамлылык кебек сыйфатларны үстерү.
Ярыш элементлары кергән уеннар («Капчык киеп йөгерү», «Көянтә-чиләк күтәреп йөгерү», «Кашыкка йомырка куеп йөгерү», «Катык», «Чүлмәк вату» һ. Б.) белән таныштыру. Физик культура һәм спорт белән шөгыльләнергә теләк уяту. Сәламәт яшәү рәвешен тәшкил итүче (актив хәрәкәт, йокы, ял, дөрес туклану һ. Б.) һәм сәламәтлеккә зарар китерүче факторлар турындагы күзаллауларны киңәйтү.
«Эчү режимы», «ашау режимы» төшенчәләре белән таныштыру.
Милли камыр ашлары (өчпочмак, бәлеш, бөккән, кыстыбый, кабартма), шифалы эчемлекләр (әйрән – катыктан ясалган эчемлек, сөзмә (сөзелгән катык), кымыз) белән таныштыру.
Сенсор тоемлауларга нигезләнеп, ашамлык сыйфатын билгели белү күнекмәләре формалаштыру.
Кайбер дәвалау-профилактика процедураларының тәэсире, аерым авыруларның сәбәпләре һәм аеруча киң таралганнарына профилактика чаралары турында гади күзаллаулар булдыру.
Экстремаль хәлләрдә (борыннан кан киткәндә, эссе яки кояш сукканда һ. Б.) беренче ярдәм күрсәтүнең гади ысулларын өйрәтү.
Авыру кешенең хәленә керә белү хисе тәрбияләү. Үз хәлен тасвирлый белергә өйрәтү.
Баланың авыру кешене карауда хәленнән килгәнчә ярдәм итүен (дару, су бирү, өстенә ябу, аралашу һ. б. ны) игътибарсыз калдырмау.
Сылтама: Физик үсеш буенча комплекс – тематик планлаштыру 1 нче кушымта
Сылтама:Иртәнге гимнастика үткәрү буенча комплекслы-тематик планлаштыру 2 нче кушымта

2.6. Этномәдәни төбәк бердәмлеге (ЭРС)

Балаларның туган илгә карата белемнәрен һәм дәүләт(Яңа ел, Ватаннысаклаучылар көне, Җиңү көне, 8 Март) халыкара (Сөмбелә , Нәүрүз, Сабантуй)бәйрәмнәре турында белемнәрен арттыру. Туган шәһәрнең күренекле урыннары белән таныштыру. Үз халкыңның кешелекле- леге, кунакчыллыгы, чисталыгы турындамәгълүмат бирү.Татарстан Республикасының гореф-гадәтләре турында уку. Балаларның кызыксынуларын исәпкә алып, туган як табигате турындагыбелемнәрен киңәйтү.

Кешеләрнең табигатьне саклау буенча эшчәнлеге белән таныштыру. Тере һәмтере булмаган табигатькә сакчыл караш тәрбияләү, табигатьтә үзеңнең катнашыңнан соңтуган уңай һәм тискәре нәтиҗәләрне алдан күрә белергә өйрәтү, туган як табигатенә үзихтыяҗыңны канәгатьләндерү өчен дип карау ярамаганлыгын аңлату, аны файдаланунынңберенчел күнекмәләрен булдыру («Әгәр мин һәм башка кешеләр дару үләннәрентамырлары белән җыйса...»).
Туган якта ешрак очрый торган үсемлек һәм хайваннарга карата кызыксынуныүстерү. Табигать объектларын үзенчәлекләре буенча классларга һәм төркемнәргә бүләргәөйрәтү (ылыслы һәм яфраклы агачлар, куаклар, үлән үсемлекләр; урман, болын, бакча үсемлекләре; урман җиләкләре, гөмбәләр, бүлмә үсемлекләре (гөлләре); кыргый һәм йортхайваннары, кышлаучы һәм күчмә кошлар, балыклар, бөҗәкләр h. б.).
Республика территориясендәге хайваннарның яшәү рәвешен, аларның тышкыкыяфәт үзенчәлекләрен (гәүдә өлешләре, тәне нәрсә белән капланган), хәрәкәт итүысулларын (шуыша, оча, йөзә), азыкларын; кайбер бөҗәкләрнең, җир-су хайваннарының, сөйрәлүчеләрнең яшәү мохитенә яраклашуларын күзәтергә өйрәтү. Хайваннарнытавышларыннан танырга булышу.
Туган як табигатенең матурлыгын, аның форма, төс, исләр байлыгын күрә һәм тоябелү күнекмәләрен үстерү.
Төрлеяшьтәш милләтләренә карата изгелекле һәм хөрмәтле мөнәсәбәтформалаштыру.
Татар халкының мәдәниятенә, гореф –гадәтенә кызыксыну уяту. Җырга, сынлысәнгатькә, әдәбияткә, Идел буе халкының сәнгатенә карата мәхәббәт тәрбияләү.(Россия,Татарстан)

Белем бирү юнәлешләре буенчабурычлар:

	юнәлешләр	**бурычлар**
1	***Физик үсеш***	Балаларда үз шәһәрләренә карата кызыксынучанлыктәрбияләү Үзеңнең сәламәтлегеңә, тормышка ашырып,сәламәттормыш алып барырга стимуллаштырып,үзеңнең халык һәмтөрле милләт халкының (Чуваш, Башкортостан, Рәсәй) сөйләмхалык иҗатына теләк тәрбия- ләү. Халык музыкаль хәрәкәтлеуеннарга һәм эстафеталарга нигезлә -неп төзелгән, балаларда уеншөгылендә үзләренең хәрәкәтчәнлеклә -ренә карата үзконтрольүстерү.Татар, рус халык уеннары белән таныш- тыру.Таныштатар һәм рус халык уеннарын мөстәкыйль оештыра, ахырынаҗиткерә белергә өйрәтүне дәвам итү. Хәрәкәт осталыкларын,күнегү күнекмәләрен камилләштерү. Сын-гәүдә,хәрәкәтләрнеаңлап матур, тиз, оста үтәргә камилләштерү. Балалар- ның хоккейбуенча- “Ак барс”, футбол “Рубин”, баскетбол “УНИКС” h.б.спорт командала- ры турында күзаллауларын киңәйтү. 2013 елгыБөтендөнья 27 җәйге Универсиада төзелгән төрле спорткомплекслары белән таныштыру. Әйрән, сөзмә, кымыз кебекфайдалы эчемлекләр турында күзаллаула- рын формалаштыру.
2	***2 Социаль – коммуникатив үсеш***	Әхлакый сыйфатлар турында күзаллауларын формалаштыру: үзхалкыңның кешелеклелеге, кунакчыллыгы, чисталыгы; русхалкының гореф-гадәтләрен ихтирам итү.Балалар арасындаүзара мөнәсәбәт тәрбияләү: уйнау гадәте,эшчәнләү, олыларныяхшы гамәл, мөнәсәбәт белән шатландыра белүләренә омтылу.Төрле милләт яшьтәшләренә изгелекле мөнәсәбәтформа- аштыру.Үз-үзеңә үзлегеңнән һәм сыйфатлы хезмәт күрсәтүне булдыру(киенергә һәм чише- нергә, киемнәрне төреп кую)төркемдә һәмбалалар бакчасы җирлеген тәртиптә тоту күнекмәләрен үстерү,дежурлар вазифасын үтәү.Коллективта эшләүгә тарту, башкакешеләргә булышу теләге хуплау.Олылар хезмәте, аларның нәтиҗәсе һәм әһәмияте турындакүзаллауларын киңәйтү һәм системалаштыру. Татар, рус халыкларының хезмәт гореф-гадәтләре аша балаларгаәдә- би сәнгать хезмәтнең төрле яклары турында күзаллауларынформалаштыруны дәвам итү. Хезмәт башкарудамөстәкыйльлекне, үзсүзлелекне, җаваплылыкны бүләкләү;шәхси һәм коллективлы хезмәттән канәгать- ләнү, горурлык хисебелән бүлешү, олылардан һәм шьтәшләреннән,үз эшендәканәгать уңай билге алуына омтылу .Хәвефле ситуацияләрдән чыгу юллары, беренче ярдәм күрсәтүалымнары белән таныштыруны башлау. Шәһәр юлларында һәмиҗтимагый урыннар- да юл йөрү кагыйдәләрен камилләштерү:тыйнак булырга, сабыр, кычкырып сөйләшмәскә, тәртипсакларга, чисталык; иҗтимагый транспортта олыларга һәмкечкенәләргә урын бирергә.Кешегә карата әйләнә – тирәдәгекуркыныч ситуацияләргә сакчыл мөнәсәбәт

		камилләштерү
3	***Танып белү үсеше***	Башка милләт халкына дус-тойгы тәрбияләү. Идел буехалкының тарихы, мәдәнияте, гореф-гадәтләре һәм табигатеаша балаларда танып-белү кызыксынуы камилләштерү (Чуваш, Башкортостан). Башкаладагы һәм Татарстандагы башкашәһәрләрне өйрәнгәндә информацион, күрсәтмәле материаллараша карашларын киңәйтү. Татар, урыс, башкорт, чувашхалкының әдәбияте, тел иҗаты белән таныштыру. Татарстан – күп милләтле республика икәне турындакүзаллауларын формалаштыру. Казан – зур сәнәгый үзәк,Рәсәйнең иң борынгы шәһәрләренең берсе. Казанреспубликабызның башкаласы. Казанда президент, Татарстанхөкүмәте, шәһәр мэры эшлиләр.Идел – Кама дәүләт саклаулыгы (заповедник), “Түбән Кама”милли паркы белән танышу, һәм аларның республика табигатенсаклауда әһәмияте.
4	***Сөйләм үстерүүсеше***	Мәдәни әңгәмә тәрбияләү.Ике яклы әңгәмә камилләштерү.Көндәлек тормышта олылар һәм балалар белән татарча һәмрусча сөйләшү. Матур әдәбият, татар, рус халыкларының телиҗаты белән таныштыру. Әйтем, мәкальне аңлауларына ирешү,сөйләмдә аларны урынлы һәм мәгънәсе буенча куллану;Татар, рус язучы –шагыйрьләренең әсәрләрен башкарганда,сөйләгәндә сәнгатьле сөйләм формалаштыру, геройларга каратаүз мөнәсәбәтләрен формалаштыру.
	5 Сәнгати үсеш	Татар музыкасын тыңлауда кызыксыну уяту. Музыкаль хәтерүстерү. Балаларны татар компо- зиторларының музыкальәсәрләренең жанр- ларын билгеләргә өйрәтү. Милли репертуар нигезендә балаларның җырлау сәләтләрен камилләштерү.Классик, халык, заманча халык көйләре белән, халык уенкоралларының: трещотка (рус), курай башк.), волынка(“сарпай”-чув.), кубыз (тат) яңгыравы белән таныштыру. Татар бизәге: канәфер, өчъяфрак белән таныштыруны дәвамитү.Татар халкының декоратив-кулланма сәнгате турындакүзаллауларын киңәйтү (тукыма әйберләре, күн мозаика).Татар ,рус халкының орнаменты һәм милли киемнәре турында күзаллауларын формалаштыру. Кәгазьдә халык эшләнмәсебизәкләре (поднос, чынаяк) кием һәм баш киеме(алъяпкыч,яулык, калфак,) һәм көнкүреш әйберләре(ковер, салфетка, сөлге) ясау теләге уяту. белү. Балаларны татаркулланма сәнгате мотивлары буенча күмәк эш булдыруга җәлеп итү. Рәсемдә көнкүреш әйберләренең образларын, татар халык әкиятләренең персонажларын һәм татар язучыларының әкиятләрен ясап бирү сәләтләрен камилләш- терү. Балаларнытанылган рус пейзажисты И.И.Шишкинның иҗаты белән таныштыру (“Иртә наратлык урманында”, “Арыш”).

3 Танып белү үсеше

Башка милләт халкына дус-тойгы тәрбияләү. Идел буехалкының тарихы, мәдәнияте, гореф-гадәтләре һәм табигатеаша балаларда танып-белү кызыксынуы камилләштерү (Чуваш, Башкортостан). Башкаладагы һәм Татарстандагы башкашәһәрләрне өйрәнгәндә информацион, күрсәтмәле материаллараша карашларын киңәйтү. Татар, урыс, башкорт, чувашхалкының әдәбияте, тел иҗаты белән таныштыру.

Татарстан – күп милләтле республика икәне турындакүзаллауларын формалаштыру. Казан – зур сәнәгый үзәк,Рәсәйнең иң борынгы шәһәрләренең берсе. Казанреспубликабызның башкаласы. Казанда президент, Татарстанхөкүмәте, шәһәр мэры эшлиләр.Идел – Кама дәүләт саклаулыгы (заповедник), “Түбән Кама”милли паркы белән танышу, һәм аларның республика табигатенсаклауда әһәмияте.

4 Сөйләм үстерүүсеше

Мәдәни әңгәмә тәрбияләү.Ике яклы әңгәмә камилләштерү.Көндәлек тормышта олылар һәм балалар белән татарча һәмрусча сөйләшү. Матур әдәбият, татар, рус халыкларының тел иҗаты белән таныштыру. Әйтем, мәкальне аңлауларына ирешү,сөйләмдә аларны урынлы һәм мәгънәсе буенча куллану;

Татар, рус язучы –шагыйрьләренең әсәрләрен башкарганда,сөйләгәндә сәнгатьле сөйләм формалаштыру, геройларга каратаүз мөнәсәбәтләрен формалаштыру.

5 Сәнгати үсеш

Татар музыкасын тыңлауда кызыксыну уяту. Музыкаль хәтерүстерү. Балаларны татар композиторларының музыкальәсәрләренең жанрларын билгеләргә өйрәтү. Милли репертуар нигез- ендә балаларның җырлау сәләтләрен камилләштерү.Классик, халык, заманча халык көйләре белән, халык уенкоралларының: трещотка (рус), курай (башк.), волынка(“сарпай”- чув.), кубыз (тат) яңгыравы белән таныштыру.

Татар бизәге: канәфер, өчъяфрак белән таныштыруны дәвамитү.Татар халкының декоратив-кулланма сәнгате турындакүзаллауларын киңәйтү (тукыма әйберләре, күн мозаика).Татар ,
рус халкының орнаменты һәм милли киемнәре турындакүзаллауларын формалаштыру. Кәгаздә халык эшләнмәсебизәкләре (поднос, чынаяк) кием һәм баш киеме(алъяпкыч,
яулык, калфак,) һәм көнкүреш әйберләре(ковер, салфетка, сөлге)ясау теләге уяту. белү. Балаларны татаркулланма сәнгате мотивлары буенча күмәк эш булдыруга җәлепитү. Рәсемдә көнкүреш әйберләренең образларын, татар халыкәкиятләренең персонажларын һәм татар язучыларыныңәкиятләрен ясап бирү сәләтләрен камилләштерү. Балаларнытанылган рус пейзажисты И.И.Шишкинның иҗаты беләнтаныштыру (“Иртә наратлык урманында”, “Арыш”).

4 – 7 яшьлек балалар белән белем өлкәләрен үзләштерү буенча психологик-педагогик эш эчтәлеге

Ай	Физик үсеш	Социаль – коммуникатив үсеш	Танып белү, сөйләм үсеше	Сәнгати үсеш
Алабуга- Морт Татарстан				
Сен-тябрь	*Уеннар:* «Йөзек салыш» «Шулай, әйе һәмюк»,«Буяу сатыпалыш» «Очты,очты», “Мәликә” “Чүлмәк вату”, “Капчык киеп йөгерү”	*Әңгәмәләр:* “Туган шәһәребезнең иң матур, күренекле урыннары турында сөйләшү. “Без үзебез генә яшәмибез бу җирдә”, “Шүрәле бәләгә юлыкты” (янгын куркынычсызлыгы) “Бизәкне җый” Һөнәрләр турында әңгәмә (Укытучы, төзүче, колхозда эшләүче	*Әкиятләр:* «Акылсыз бүре» пер. Р.Әхмәттәрҗ., «Ничек Таз падишах-кабулмаган хәлләр турындасөйләгән». Татар язучыларының һәм шагыйрьләренең әсәрләре. *Шигърият:* Г.Тукай “Көз” (өзек) Р.Әхмәт тәрҗ., Р.Валеева “Түбәтәй белән калфак” Е. Муравьева тәрҗ.; *Проза.* А.Алиш “Кешеләр нәрсә эшли” Г.Кәримова тәрҗ., Мультфильмнар: “Куян кызы” *Әдәби әкиятләр* А.Гаффар “Сөләүчен кунаккабара”, А.Алиш “Сертотмас үрдәк” Яттан белер өчен: Г.Тукай “Безнең гаилә” Е.Тушкова тәрҗ. Шигырьләр буенча мультфильмнар: Г.Тукай “Кызыклы шәкерт”, “Эш беткәч уйнарга ярый”	*Музыка.Җырлар* “Хәерле иртә” Р.Ягафарова тәрҗ. “Кубыз” музыка коралы белән танышу. “Өммәгөлсөм” татар халык көен тыңлау, Ф.Фәизова эшкәртүендә. *Җырлау:* “Әтәч” Дж.Фәйзи көе, М.Җәлилсүз. *Бию* “Парлы бию” татар халык көе, З.Хәбибуллина эшкәртүендә. *Әйлән-бәйлән* “Кәрия-Зәкәрия” халык җыры С.Малышева тәрҗ. *Рәсем ясау. Әвәләп ясау*“Әкиятләр лабиринты” (А.Алиш әкиятләренеңгеройлары), “Нечкәбил өчен дуслар” (калфак бизәү) *Рәсем ясау:* “Буяуларга булыша- быз” (Әбиечен яулык бизәү), И.И.Шишкинның “Арыш” рәсемен карау. *Бәйрәм:*“Белем бәйрәме”

Ок-тябрь	*Уеннар* “Төлке һәм тавыклар”, “Күз бәйләү”	*Әңгәмәләр* “Татар халыгының гадәтлә – реһәм культурасы”, “Борыңгы һөнәрче – лектөрләре: бәйләү һәмтукымлау” “Әйрән, сөзмә, кымызмилли файда-лыэчемлекләр”	*Әкиятләр* “Төлке белән керпе”Л.Зама-летдинова тәрҗ. *Татар язучылары- ның һәм шагыйрьләренең әсәрләре.* *Шигърият*: Э.Шарифуллина “Шофер буласым килә”, Е.Муравьева тәрҗ. *Проза* Р.Фахреддин “Тәртипле бала” Р.Әхмәт тәрҗ. *Әдәби әкиятләр*: Р.Батулла “Урман караклары” Э.Умерова тәрҗ. *Яттан белү өчен*: М.Җәлил “Әтәч”	*Музыка. Җырлар. Уен фольклоры.* “Дәүт белән әтәч” Р.Ягафарова тәрҗ. “Көз” көен тыңлау. Җыр “Көз, көз, әйт әле” *Иҗади сәнгать. Әвәләп ясау:* “Мин бәлешясадым” *Кисеп ябыштыру*: “Орнамент төшерү” (түбәтәй, калфак) *Рәсем ясау*: “Айсылуга күлмәк бизибез”.“Лирик бию” татар халык көе А.Ключарева эшкәр-түендә. “Сертотмас үрдәк кемнеочрат- кан” А.Алиш әкияте буенча. *Бәйрәм* “Сөмбелә”
Но - ябрь	*Уеннар* “Урын ал”,“Чүлмәк сатабыз”Милли татаруены “Катык”	*Әңгәмәләр:* “Татар үсүорнаменты”, “Ипиелый, ялкау ашаганда”,“Безнең ата-бабаларыбыз ничекяшәгән”.		*Иҗади сәнгать:* *Кисеп ябыштыру:* “Сөлге бизәү” *Рәсем ясау:* “Тәлинкә бизәү” *Әвәләү ясау:* “Өч кыз” *Бәйрәм:* А.Алишның әсәрләре буенча театр күрсәтү (балаларның көчләре белән). *Җыр. Уен фольклоры.* “Төлкекәй...” Р.Ягафарова тәрҗ
Башкортостан				
Декабрь	*Уеннар*: “Ябыша торган төпләр”, “Юрта”	*Әңгәмәләр:* “Башкорт халыгы- ның гореф-гадәтләре һәмкультурасы”, “Башкортостанның башкаласы – Өфә шәһәренең күренек-леурыннары”, “Кунакчыл башкортлар”	*Әкиятләр:* “Аю һәм бал кортлары”, “Алп-батыр”, “Курай турындаәкият”“Ярдәмгә мохтаҗлык-нычакырган егет ”	*Музыка.* Башкорт халык көен тыңлау. “Курай” башкорт музыка коралы бе-ләнтанышу. Җырлау “Кыш бабай”. *Иҗади сәнгать.Әвәләп ясау:* “Әкияткәсәяхәт” (башкорт әкиятләре-нең геройлары) *Кисеп ябыштыру:* “Башкорт милли киеменбизәү” *Рәсем ясау:* “Башкорт келәме” *Бәйрәмнәр* “Яңа ел”
Рәсәй				
Ян - варь	*Уеннар* “Казлар аккошлар”, “Безкүңелле	*Әңгәмәләр:* “Рус халкының гореф-гадәтләре”, “Рус миллиһөнәрчелек-	*Әкиятләр*: “Төлке һәм кувшин”, “Канатлы, җонлы һәм майлы”,	*Музыка.* Йоклата торган җырларны өйрәнү. Рус халык җырлар- ын

	балалар”, “Алтын капка”, “Кура җиләгенә барам”	ләре” *Д/уеннар:* “Курчак өченрус киеме”, “Бизәкяса”, “Дымковолотосы”, “Рус лотосы” *Сүзле/дидактик уеннар:* “Оча-очмый”,“кем ярата?”“Мәкальне әйтеп бетер”	“Сивка-Бурка”, “Патшабикә-бака”, “Хаврошечка”	җырлау: “Как у наших у ворот”, “А я по лугу”, “Ты скажи,скажи воробышек”, “Ворон”, “Андрей-воробей”. Рәсәйнең гимнын тыңлау. “Трещотка” музыка коралы белән таны-шу,аларда уйнау. *Иҗади сәнгать. Рәсем ясау:* “Курчак өчен яулык” (дымково бизәге), “Полосада бизәк”(городец бизәге), “Гжельның зәңгәрсумогҗиза- сы”, “Шүрәле һәм Былтырныңочра-шуы” Г.Тукайның әкияте буенча. *Әвәләп ясау:*“Әкияти кош” (дымковоуенчыгы) *Кисеп ябыштыру:* “Рус кызы өчен баш киемен бизәү”
Татарстан				
Фев-раль	*Уеннар* “Соры бүре”,“Күз бәйләү” , “Тимербай”, “Чума үрдәк, чума каз”	*Әңгәмәләр:* “Балаларүзләре яшәгән урамнарның исемнәретурында”, “Төштәхыяллана торган ишекалды”, “Алар безнең Ватанны саклады”	*Әкиятләр*: “Саран һәм Юмарт”,“Зилән” *Татар язучыларының һәм шагыйрьләренең әсәрләре.Шигърият:* Дж.Тәрҗемәнов “Кыш”, М.Ивансен тәрҗ. Р.Миннуллин “Сакта торам”, Ф.Кәрим “Тиздән яз *Әдәби әкиятләр. Яттан белү өчен:* Р.Валеева“Котлыйм сине, әнием” *Мультфильмнар:*“Өч кыз”, “Икекыз”	*Музыка.Җырлар. Уен фольклоры.* “Нәүрүз, Нәүрүз...”, Р.Ягафарова тәрҗ. “Гармун” музыка коралы белән танышу. Кәсәләр белән бию. Җырлы-биюле уен “Мәликә”, Ф.Шәймәрдәнова көе, халыксүзләре. Әстерхән татарларының биюе. *Иҗади сәнгать.Әвәләп ясау:* “М.Җәлилнең шигырьләренең яраткан геройлары” Г.Тукайның (“Кызыклы шәкерт”, “Эш беткәч уйнарга ярый”)ши-гырьләре беләнбер-рәттән алып бару. *Кисеп ябыштыру:* “Бабайга түбәтәй” *Рәсем ясау:*“Алъяпкычны

				бизәү""Кәҗә белән сарык" Г.Тукай әкияте буенча *Бәйрәм:* "Безнең капка төбендә күңелле әйлән-бәйлән"
Чуваш				
Март	*Уеннар:* "Дингездә ерткыч", "Балыклар", "Сирелер" ("Расходитесь")	*Әңгәмәләр:* "Чуваш халкының милли гореф-гадәтләре	*Әкиятләр:* "Нәрсә өчен чыршы һәм нарат гел яшел", С.Шуртаков тәрҗ. "Менә була яхшы!", "ЧибәркәйПлаги", "Күрәчәнле тегүче"	*Музыка.Җырлар:* "Әниләр бәйрәме", "Язкилә", "Сарпай"-волынка милли инструмент белән танышу. Чуваш халыккөйләрен тыңлау. *Иҗади сәнгатьӘвәләп ясау:* Чуваш милли ашамлык – хуплу. *Кисеп ябыштыру:* "Могҗизалы могҗиза" (салфетка бизәү) *Рәсем ясау:* "Төрле-төрле сурпаннар"
Татарстан				
Ап-рель	*Уеннар*: "Буталган атлар", "Кем беренче?"	*Әңгәмәләр:* "Атаклы якташларыбыз" (рәссамнар, композиторлар), "Татарчигүе", "Безнең як витаминнары организмны ныгыта"	*Әкиятләр:* "Кем көчле?", "Карт һәм төлке" *Татар язучылары-- ның һәм шагыйрь- ләренең әсәрләре.* *Шигърият:*Р.Корбан "Ныгракавырткан булыр иде...", С.Махо-тинтәрҗ. *Проза:* А.Алиш Ничек мин санарга өйрәндем", Л.Фәйзул-линаның тәрҗ. *Әдәби әкиятләр:* Ф.Шәфигуллин *Ятлау өчен*: Э.Шәрифуллинаның"Ш офер буласым килә" *Мультфильмнар:* "Су анасы","Кәҗә бе- лән сарык", Шүрәле"	*Музыка.Җырлар. Уен фольклоры.* "Нәүрүз, Нәүрүз..." Р.Ягафаров тәрҗ., "Вальс" тыңлау, С.Сәйдәшев көе. "Яз килде" җырын җыр-лау, Дж.Фәйзи көе. "Биик әле" бию, А.Абдуллин көе. *Иҗади сәнгать.Әвәләп ясау:* "Әкияти илгә сәя -хәт" (Г.Тукай әкият- ләре геройлары) "Сабантуй" *Кисеп ябыштыру:* "Әниемә читекләр" *Рәсем ясау:* Курчак өчен милли кием"*Бәйрәм:* "Тукай безнең белән"
Май	*Уеннар:* "Түбәтәй"	Әңгәмә «Туган ягым - Татарстан»	*Татар язучыларының һәм шагыйрьләренең әсәрләре.* *Шигърият:* Б.Рәхмәт "Сабантуйда" *Ятлау өчен:* Х.Хәликов "Хәерле иртә" *Әдәби викторина.* «Таныш әсәрләр буйлап сәяхәт»	*Әвәләп ясау:* "Хыял иле" (Идел буе халыкларының әкият геройлары) *Кисеп ябыштыру – рәсем ясау:* "Халыккәсепләре (промыслы) кибете" (күмәк эш) *Бәйрәм:* "Дуслык такыясе"

2.7.Гаилә белән үзара аралашу

Максат: Ата- аналар һәм тәрбиячеләрнең берләшеп, балаларда бердәм тәрбия юнәлеше формалаштыру

Ай	Тема
сентябрь	***Гомуми әти – әниләр җыелышы №1Тема: "Гаилә һәм гаилә гореф-гадәтләре"*****Максат: ФДББС таләпләреннән чыгып бакча белән гаиләләр арасында хезмәттәшлекне оештыру** 1.Консультацияләр : УМК буенча эш дәфтәрен өйдә куллану буенча консультация, "Һәр балада талант бар", ". 2Төркем. ата – аналар җыелышы: **Тема** : Бала язмышы – безнең кулларда **Максат** : гаиләдә барлыкка килүче низаглы хәлләрне билгеләү, ата-аналарны низаглы хәлләрдән чыгу юлын таба һәм мондый хәлләрне анализлый белергә өйрәтү; 3. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
октябрь	1.Консультацияләр : "Безопасное использование интернета в соответствии с возрастом"Дети до 7 лет 2. Газета "Өлкәннәрне тәбриклибез һәм бәйрәм белән котлыйбыз!" 3. Өлкәннәрне бәйрәм белән котлау, балаларның үз куллары белән ясаган бүләкләрен бирү. 4. "Сөмбелә" бәйрәмен уздыру 5. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
ноябрь	1.Консультацияләр :"Профилактик прививкалар"Төркемгә чир керсә..."2. Газета "Бәйрәм белән, кадерле әниләр!" 3. "Аналар көне" бәйрәме уздыру 4. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
декабрь	***Гомуми әти-әни җыелышы №2*** **Тема:"**ФДББСтәлап иткәнчә балаларның танып белү активлыгын ничек үстерергә? 1.Консультацияләр : "Куркынычсызлык креслосы" ата-аналар почмагына информация , "Саф һавада йөрүнең файдасы" 2. Газета "Хуш киләсең, Яңа ел" 3. "Хуш киләсең, Яңа ел!" бәйрәме уздыру 4. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
январь	1.Консультацияләр "Балаларның сөйләм телендәге җитешсезлекләрне төзәтү" 2. Ата – аналар җыелышы: Тема: «Мәктәпкәчә яшьтәге балаларның үсешендә уенның роле» 3. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
февраль	1. Газета " "Бәйрәм белән әтием, абыем, бабам" 2. "Ватанны саклаучылар көне" бәйрәмен уздыру 3. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 4. "Балаларның математик күзаллауларын бергәләп үстерик" дигән темага ата-аналар өчен консультация.
март	***Гомуми әти-әни җыелышы №3*** **Тема:** "Балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбиясе" 1. Рәсем конкурсы "Минем яраткан әнием" 2. Рәсем конкурсы "Минем яраткан әнием" 3. "8март – халыкара хатын кызлар көне" бәйрәме уздыру 4. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
апрель	1. Консультацияләр: "Мәктәпкә әзерлек төркемендә көндәлек режимны үтәү" «Витаминотерапия", 2. Газета "Бөек татар шагыйре Г.Тукай" 3. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.

май	1.Консультацияләр: “Кояш, су һәм һава безнең дуслар”, “Балаларның җәйге ялы”, 2. Газета “Без сезне мәңге онытмабыз!” 3. Рәсем конкурсы “Җиңү көне белән!” 4. Табип киңәшләре: “Талпан авыруы”, “Баланың күзләрен саклыйк” 5. Ата – аналар җыелышы: Тема:”Тиздән мәктәпкә” чыгарылыш төркеме 6. . Чыгарылыш бәйрәме уздыру

“Ачык ишекләр” көне.

№	Үткәреләчәк чаралар	Үткәрү вакыты	Җаваплы кешеләр
1	Ата-аналар теләге буенча төрле режим моментларын күзәтү	Ноябрь	Бакча мөдире, тәрбияче
2	«Без укырга барабыз» мәктәпкә чыгучы балаларның эти-әниләре өчен төрле чаралар үткәрү атналыгы	май	Бакча мөдире, тәрбиячеләр

III. Оештыру бүлеге.
3.1. Төркемдә көндәлек режим

Организация жизнедеятельности детей
МБДОУ «Мортовский детский сад» ЕМР РТ
в течение дня (холодный период).

Мероприятия	**Время проведения ОД**				
	2 младшая подгруппа	**Младшая подгруппа**	**Средняя подгруппа**	**Старшая подгруппа**	**Подготовительная подгруппа**
Прием. Осмотр детей. Игры.	7.30 - 8.00	7.30 - 8.00	7.30 - 8.00	7.30 - 8.00	7.30 - 8.00
Утренняя гимнастика.	8.00 - 8.05	8.00 - 8.05	8.00 - 8.10	8.00 - 8.15	8.00 - 8.15
Подготовка к завтраку, завтрак.	8.05 - 8.40	8.05 - 8.40	8.10 - 8.40	8.15 - 8.40	8.15 - 8.40
Игры. Подготовка к образовательной деятельности.	8.40 - 9.00	8.40 - 9.00	8.40 - 9.00	8.40 - 9.00	8.40 - 9.00
Образовательная деятельность. Игры.	9.00 - 9.40 (10/20/10) 9.40 - 9.50	9.00 - 9.45 (15/15/15) 9.45 - 9.50	9.00 - 9.50 (20/10/20)	9.00 - 10.05 (25/15/25) 10.05 - 10.10	9.00 - 10.10 (30/10/30)
Второй завтрак	9.50 - 10.10	9.50 - 10.10	9.50 - 10.10	10.10 - 10.20	10.10 - 10.20
Подготовка к прогулке.	10.10 - 10.20	10.10 - 10.20	10.10 - 10.20	10.50 - 11.00	10.50 - 11.00
Прогулка. Физическая культура на свежем воздухе	10.20 - 12.00 10.40 – 10.50 (среда)	10.20 - 12.00 10.40 – 10.55 (среда)	10.20 - 12.00 10.40 – 11.00 (среда)	11.00 - 12.30 11.00 – 11.25 (среда)	11.00 - 12.30 11. – 11.30 (среда)
Возвращение с прогулки. Подготовка к обеду.	12.00 - 12.10	12.00 - 12.10	12.00 - 12.10	12.30 - 12.40	12.30 - 12.40
Обед.	12.10-12.30	12.10-12.30	12.10-12.25	12.40-12.55	12.40-12.55
Подготовка ко сну. Сон.	12.30-15.00	12.30-15.00	12.25-15.00	12.55-15.00	12.55-15.00
Постепенный подъем.	15.00-15.10	15.00-15.10	15.00-15.10	15.00-15.10	15.00-15.10
Подготовка к полднику.	15.10-15.30	15.10-15.30	15.10-15.30	15.10-15.30	15.10-15.30

Полдник.					
Подготовка к образовательной деятельности. Организованная образовательная деятельность. / Самостоятельная деятельность детей, игры	15.30-16.30	15.30-16.30	15.30-16.30	15.30-16.30	15.30-16.30
Уход домой.	16.30	16.30	16.30	16.30	16.30

Организация жизнедеятельности детей
МБДОУ «Мортовский детский сад» ЕМР РТ

в течение дня (тёплый период).

Мероприятия **в дошкольном учреждении**	**Время проведения**				
	2 младшая подгруппа	**Младшая подгруппа**	**Средняя подгруппа**	**Старшая подгруппа**	**Подготовительная подгруппа**
Прием на улице. Осмотр детей. Игры. Прогулка.	7.30-8.10	7.30-8.10	7.30-8.10	7.30-8.10	7.30-8.10
Утренняя гимнастика.	8.00 - 8.05	8.00 - 8.05	8.00 - 8.10	8.00 - 8.15	8.00 - 8.15
Подготовка к завтраку, завтрак.	8.05 - 8.40	8.05 - 8.40	8.10 - 8.40	8.15 - 8.40	8.15 - 8.40
Игры, самостоятельная деятельность	8.40-9.00	8.40-9.00	8.40-9.00	8.40-9.00	8.40-9.00
Подготовка к прогулке. Прогулка.	9.00-12.00	9.00-12.00	9.00-12.00	9.00-12.00	9.00-12.00
Возвращение с прогулки, водные процедуры.	12.00-12.20	12.00-12.20	12.00-12.20	12.00-12.20	12.00-12.20
Подготовка к обеду. Обед.	12.20-12.40	12.20-12.40	12.20-12.40	12.20-12.40	12.20-12.40
Подготовка ко сну. Сон.	12.40-15.00	12.40-15.00	12.40-15.00	12.40-15.00	12.40-15.00
Постепенный подъем.	15.00-15.10	15.00-15.10	15.00-15.10	15.00-15.10	15.00-15.10
Подготовка к полднику. Полдник.	15.10-15.30	15.10-15.30	15.10-15.30	15.10-15.30	15.10-15.30
Прогулка, игры, самостоятельная деятельность детей, уход домой	15.30-16.30	15.30-16.30	15.30-16.30	15.30-16.30	15.30-16.30

3. 2. ***Учебный план малокомплектной группы МБДОУ «Мортовский детский сад» ЕМР РТна 2020-21 учебный год***

Образовательные области	ОД	Первая младшая группа		Вторая младшая группа		Средне-старшая группа		Подготови-тельная к школе группа	
		2-3 лет		3-4 лет		4-6 лет		6-7 лет	
		нед.	год	нед.	год	нед.	год	нед.	год
Обязательная часть (инвариативная)									
Познавательное развитие	- формирование элементарных математических представлений - ознакомление с окружающим миром - конструирование	 1 1	 37 37	1 1	37 37	1 1	37 37	2 1	74 37
Речевое развитие	-развитие речи - обучение грамоте - ознакомление с художественной литературой	1	37 -	1 -	37 -	1 -	37 -	1 1 -	37 37 -
Художественно-эстетическое развитие	- музыкальное	2	74	2	74	2	74	2	74
	- рисование	1	37	1	37	1	37	1	74
	- лепка	0,5	18,5	0,5	18,5	0,5	18,5	0,5	18,5
	- аппликация	0,5	18,5	0,5	18,5	0,5	18,5	0,5	18,5
Физическое развитие	- физкультурное	3	111	3	111	3	111	3	111
Вариативная часть									
Этнографическое региональное составляющая	--русский язык	-				3	111	3	111
ИТОГО		**10**	**370**	**10**	**370**	**13**	**481**	**15**	**592**

Организованная образовательная деятельность
Турыдан- туры белем бирү эшчәнлегенең расписаниесе

Средне-старшая группа	Дни недели	Подготовительная группа

1. Рисование -Рәсем 9.00 – 9.20 2. Музыка 9.40 – 10.00	Понедельник Дүшәмбе	1. Рисование-Рәсем 9.00 – 9.30 2. Музыка 9.40 –10.10 3. Обучение грамоте-Грамотага өйрәтү10.20-10.50
1. Математика 9.00 – 9.20 2. Физкультура 9.40–10.00 3. Русский язык- Рус теле 10.20-10.40	Вторник Сишәмбе	1. Математика 9.00 – 9.30 2. Физкультура 9.40– 10.10 3. Русский язык- Рус теле 10.20-10.50
2. Ознакомление с окружающим тирә-юнь белән таныштыру 9.40– 10.00 3. Физкультура на прогулке 11.00-11.20 **вечер** 4. Развитие речи-Сөйләм үстерү15.25-15.50	Среда Чәршәмбе	1. Математика 9.00 – 9.30 2. Ознакомление с окружающим тирә-юнь белән таныштыру9.40–10.10 3.Физкультура напрогулке 11.00-11.30 **вечер** 4. Развитие речи - Сөйләм үстерү 15.25-15.55
1. Лепка- аппликация Әвәләү-ябыштыру9.00– 9.20 2.Физкультура 9.40–10.00 3. Русский язык - Рус теле 10.20-10.40	Четверг Пәнҗешәмбе	1. Лепка- аппликация Әвәләү-ябыштыру9.00– 9.30 2. Физкультура 9.40–10.10 3. Русский язык -Рус теле 10.20-10.50
1. Русский язык- Рус теле 9.00– 9.20 2. Музыка 9.40– 10.00	Пятница Җомга	1. Русский язык- Рус теле 9.00– 9.30 2. Музыка 9.40–10.10

Бәйрәмнәр һәм күңел ачулар

	чара	**вакыт**	**җаваплы**
1	Белем көне(мәктәптә)	сентябрь	тәрбиячеләр
2	“Көз, көз, әйдәле”	октябрь	Музыка җитәкчесе
3	Әниләр көне	ноябрь	Музыка җитәкчесе, тәрбиячеләр
4	Чыршы бәйрәме	декабрь	Музыка җитәкчесе, тәрбиячеләр
5	Ватанны саклаучылар көне	февраль	Муз.җитәкчесе
6	8 март бәйрәме	март	Музыка җитәкчесе тәрбиячеләр
7	Тукай бәйрәме	апрель	тәрбиячеләр
8	Җиңү көне	май	Муз җитәкчесе, тәрбиячеләр
9	Спартакиада	Май-июнь	тәрбиячеләр
10	Чыгарылыш кичәсе	май	Музыка җитәкчесе, тәрбиячеләр
11	Сабантуй	июнь	Музыка җитәкчесе, тәрбиячеләр
12	Чәчәкләр бәйрәме	июль	Музыка җитәкчесе, тәрбиячеләр

13	Республика көне	август	Тәрбиячеләр

3.5. Федераль дәүләт белем бирү стандартлары нигезендә зурлар төркемендә предметлы – үстерешле мохит

Төркемнең предметлы – үстерешле мохите ФДББС таләпләренә нигезләнеп оештырылган.
Анда 5 белем өлкәләре дә күзәтелә:
1. Социаль – коммуникатив,
2. Танып белү,
3. Сөйләм үстерү,
4. Иҗади сәнгать,
5. Физик үсеш.
Предметлы – үстерешле мохитне булдыруда түбәндәге принциплар алынды:
1. Дистанция принципы, үзара хезмәттәшлек иткәндә;
2. Активлык, мөстәкыйльлек һәм иҗатлык принципы;
3. Тотрыклылык (стабильность) принципы;
4. Комплекслы һәм сыгылмалы (гибкий) зоналаштыру принципы;
5. Һәр баланың индивидуаль уңайлылыгы һәм эмоциональ иминлеге принципы;
6. Гадәти һәм гадәти булмаган элементларның эстетик мохит оештыру принципы;
7. Ачыклык – ачык булмаганлык принципы;
Активлык үзәкләре интеграцияләр нигезендә эчтәлек һәм эшчәнлек төрләре буенча юнәлешләргә бүленгән.
“Иҗади сәнгать үстерү” юнәлеше. “Иҗат остаханәсе” үзәгендә, балаларның үсеше өчен, төрлесүрәтләр, кул эшләнмәләре төшерелгән рәсемнәр һ.б. сайланып алынган. Балаларга, үзенеңнәтиҗәле эшчәнлеге өчен яңа идеяларга этәргеч була, шулай ук үрнәк буенча эшләү сәләтләренүзләштерү өчен уңай тәэсир итә. Элеге үзәктә сәнгать – иҗади эшчәнлеге өчен материаллар һәмҗиһазлар урнашкан: рәсем ясау, әвәләү һәм кисеп ябыштыру (кәгазь, тарфарет, катыргы,буяулар, пумала, клей, карандашлар, салфеткалар, кайчы, пластилин һ.б.). Санап үтелгәнматериалларның күбесе махсус шкафта урнаштырылган. Теләге булган һәр бала үзенең иҗадиидеяләрен, хыялларын чынга ашыру өчен кирәкле әйберләрне биредә таба һәм файдалана ала.Әлеге үзәккә ирекле керү мөмкинлеге бар.
“Сөйләм үстерү”юнәлеше. “Китап дөньясы” үзәгенә китаплар почмагы керә. Китаплар почмагының эчтәлеге шушы яшь балаларының үзенчәлекләренә туры килә. Анда балалар язучыларының әсәрләре һәм әкиятләре бар. Монда әле язучыларның фоторәсемнәре бар. Шулайук үзәктә вак моториканы үстерүче дидактик уеннар да кулланыла.
“Белем” үзәгендә сөйләм телен үстерү буенча дидактик уеннар, вакыйгаларны эзлеклелеге буенча урнаштыру өчен рәсемнәр, үзара бәйләнешен табу өчен парлы рәсемнәр, кисәкләргә бүленгән сюжетлы рәсемнәр урнаштырылган.
“Танып белү” юнәлеше.
Үзәкләр балаларның индивидуаль үзенчәлекләрен истә тотып оештырылган. Җыелган күрсәтмә – дидактик материаллар балаларның дөньяны бербөтен итеп күзаллауларын үстерә. “Экология”үзәгенә экологик эшчәнлеге керә. Әлеге үзәккә бүлмә гөлләре (фиалка, бегония, үрмәле гөл,традисканция), аквариум керә. Бүлмә гөленең өлешләре ничек үзгәрүен күзәтергә уңай.Шулай ук үзәктә гөлләрне тәрбияләү өчен инструментлар да бар (алъяпкыч, туфракны
йомшартыр өчен таяклар, балалар өчен тырма, пульверизатор, лейка). “Экология”үзәгендә шулайук төрле дидактик уеннар урнашкан (“Ел фасыллары”, “Хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы”,табигый материаллар, ясалма яшелчәләр һәм җиләк-җимешләр һ.б.). Табигать һәм һава торышыкалендаре “Табигать үзәгендә” мөһим урын алып тора.
“Тәҗрибә эшчәнлеге” үзәгендә күптөрле табигый материаллар тәкъдим ителгән (орлыклар, ярмалар, күркәләр, ташлар һ.б.). Безнең балалар гади тәҗрибәләр үткәрүче һәм төрле табигый материалларның үзенчәлекләрен ачыклый торган кызыксынучан тикшерүчеләргә әвереләләр.
“Математика” үзәге (игротека) мөһим үстерешле функцияләренә ия. Әлеге үзәктә норматив-билгеле материаллар урнашкан: магнит такта, саннарны чагыштыру өчен карточкалар җыелмасы, саннар белән кубиклар җыелмасы, кулның вак моторикасын үстерешле уеннар.
Уеннарны сайлаганда, балаларның үсешенә этәргеч биргән уеннарга өстенлек бирелде. Уен җиһазлары уйнаганда бербөтен мохитне тудыра. Үзәу түбәндәге бурычларны хәл итә:
Балаларда элементар математика эшчәнлегенә кызыксыну уяту;
Балаларның буш вакытларында ихтыяҗларын җәлеп итүче кызыклы уеннар гына түгел, ә

акыл киеренкелеген (умственного напряжения), интелектуаль тырышлыкны таләп итүне тәрбияләү.
Әлеге үзәктә һәр бала үзенең кызыксынуы буенча уеннар сайлар өчен, күптөрле кызыклы уеннарурнашкан.
“Әхлакый - патриотик” үзәгендә туган шәһәребезнең һәм Рәсәйнең дәүләт символикасы урнашкан. Ватаныбызның күпмилләтле булуын чагылдыручы әсбаплар, туган якныөйрәнү буенча матур әдәбият, “Минем авылым”, альбомнары тәкъдим ителгән.
“Төзелеш” (конструктив) үзәге аз урын алып торса да, ул бик мобиль. “Төзелеш” почмагының эчтәлеге белән (төрле конструкторлар, эре һәм вак агач конструктор) төркемнең төрле урынынакүчеп һәм әлеге эшчәнлекне төрле бала саны белән уйнап була. Төркемдә төзү – конструктивуеннар үзәге урнашкан. Безнең тәрбиянүчеләр үз ниятләрен тормышка ашырганда мөстәкыйльрәвештә корылмаларның модельләрен һәм схемаларын кулланалар. Үзәк шулай ук, уйнар өчен,вак уенчыклар белән тәэмин ителгән. Әлеге үзәкнең мобиль булуы балаларга сюжетлыуеннарны читтә уйнарга мөмкинлек бирә. Безнең балаларга төркемнең теләсә кайсы почмагындаүзләрен уңайлы хис итәргә мөмкинлек бирә.
“Музыкалы - театрлы” үзәге – обүстерешле мохит өчен мөһим объект, чөнки театраль эшчәнлек төркемдәге балаларны кызыклы идея белән берләштерергә ярдәм итә. Театрда уйнаганда, балалар характерларының төрле якларын күрсәтеп ачылалар. Әлеге үзәктә ширма, театрның төрлесе урнашкан. Балалар – зур артистлар булганга, әсәрләр куюда да, тамашачы ролендә дә бик теләп катнашалар. Биредә битлекләр, экиятләрне уйнар өчен костюм элементлары, музыка уенкораллары урнаштырылган.
“Социаль - шәхси” үсеше юнәлеше. Балаларда аралашу культурасы формалаштыру, әйләнә – тирә дөреслек һәм социумдагы тормыш турында белемнәрен ныгыту.
“Сюжетлы – рольле уеннар” үзәгендә, балаларга уенчыкларны сайларга җиңел булсын өчен,җиһазлар һәм ярдәмлекләр җайлы итеп урнаштырылган. Балаларның ниятләре төрле сәбәпле,бөтен стационар җиһазлар төрле сюжетлы – рольле уеннар өчен күпфункциональ итепкулланыла. Универсаль уен макетлары балалар өчен җиңел алырлык урыннарда урнашкан.
Макетлар күчмә (өстәлдә уйнар өчен, идәндә, бала өчен уңайлы урында). Вак персонаж – җыелмалары тартмаларга тутырылган.
“Куркынычсызлык” үзәге өйдә, урамда (юл йөрү кагыйдәләре) һәм янгын куркынычсызлыгы иминлеген чагылдыра. Ул кирәкле атрибутлар, уенчыклар, дидактик уеннар белән тәэмин ителгән.
“Физик үсеш” юнәлеше.
“Сәламәт буласың килсә!” үзәге традицион булган физик җиһазлар бар.Әлеге җиһазлар балаларның физиксыйфатларын (җитезлекләрен, турылыкларын, көчлелекләрен, тизлекәрен) үстерү өчен юнәлешалды. Әлеге үзәктә, балаларны сәламәт яшәү рәвешенә өйрәтү өчен, уеннар һәм әсбапларурнаштырылды. Хәрәкәт активлыгын арттыру балаларның физик һәм акыл үсешенә,сәламәтлегенә уңай йогынты ясый.
Булдырылган мохитнең өстенлеге шунда: барлык балаларны актив мөстәкыйль эшчәнлеккә җәлеп итү. Һәр бер баланың төрле үзәктә кызыксынуы буенча шөгыйль сайлый алуы, предметлыэчтәлеге күптөрлелеге, алырга җайлылыгы һәм материалларның уңай урнашуы белән тәэминителә. Балаларның шат күңелле, аралашуга ачык булулары, балалар бакчасына теләп йөрүләре,уңай эмоцианаль кәефләре турында сөйли.

3.6. Материаль – техник база
Төркемдә белем һәм тәрбия бирү өчен уенчыклар һәм уен почмаклары бар.
1. «Туган ягым - Татарстан» почмагы
Милли киемдәге курчаклар: татар малае һәм кызы, рус малае һәм кызы
Рәсәй һәм Татарстан республикасының президентларының портретлары
Рәсәй һәм Татарстан республикасының флаглары
Габдулла Тукай, А.С. Пушкин, А. Алиш, М. Җәлил портреты
Уеннар өчен битлекләр
Дидактик уеннар:
«Бизәкләрне җый», “Әбием сандыгы”, “Нәрсә? Нинди? Ничә?”, “Минем гаиләм”
Методик әсбаплар һәм аудио кушымта
К.В. Закирова, Л.Р. Мортазина “Балачак – уйнап – көлеп үсәр чак”
З.М. Зарипова, Р.С. Исаева “Үстерешле уеннар”
К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, Г.М.Сафиуллина “Балалар бакчасында әдәп- әхлак тәрбиясе”

З.М.Зарипова, А.Х.Габдрахимова, А.Т.Миникаева “Балалар бакчасында бердәм белем бирү эшчәнлеге”
К.В. Закирова, Л.Р. Мортазина “Әй уйныйбыз, уйныйбыз”
Татар телендә мультфильмнар
Диск “Балалар һәм эти-әниләр өчен УМК буенча уеннар”
Диск “Әкиятләр”
Аудио – китап “Татар әкиятләре”
Диск “Шома бас”
Диск “Танцы народов Поволжья”
Диск “Луиза Батыр – Булгари. Сертотмас үрдәк. Бардым күлгә, салдым кармак”
Диск “Луиза Батыр – Булгари. Африка хикмәтләре”
Диск “Луиза Батыр – Булгари. Бииләр итек - читекләр”
Мәгълүмат әсбаплары
Татар язучылары һәм шагыйрьләре
Татар халык сәнгате
Әкиятләргә иллюстрацияләр
Татарстан Республикасы турында белешмә
Рәсәй турында белешмә
Татарстан Республикасы шәһәрләре турында белешмә
Трафаретлар / орнаментлар
Идел буе халыклары уеннары
Рәсәй геральдикасы һәм бәйрәмнәре
Альбом “Минем туган ягым”
Татар әдәбияты
Балалар өчен шигырьләр
Л.А. Харисова, В.А. Гарипова “Ватаным Татарстан”
Батулла “Бишек хикәятләре”
М. Фәйзуллина “Чебиләр зарядкасы”
Ә. Ситдыйкова “Серле дөнья”
Ф.Сафин “Кошлар яратучы малай”
Татар халык әкияте “Камыр Батыр”
Ф. Яруллин “Яз кайда кышлый?” “Мәгариф” нәшрияты, 2009
А.С. Пушкин “Балыкчы һәм балык турында әкият” Татарстан китап нәшрияты, 2010.
“Мырау Батыр” Татарстан китап нәшрияты, 2013
“Татар халык әкиятләре”җыентыгы Татарстан китап нәшрияты, 2007
В. Бианки “Тычкан баласы Чи - Чи” Татарстан китап нәшрияты, 2012
Җ. Дәрзаман “Карурман кунаклары” Татарстан китап нәшрияты, 2012
Г. Тукай “ШүрәлеА. Алиш “Әкиятләр”
Музыка үсеше үзәге
Барабан, агачтан пластмасстан эшләнгән маракас, ирен гармуны, металлофон, бубен, колотушка, курай.
Музыкаль- дидактик уеннар
“Баскыч”
“Күңелле-күңелсез”
“Музыкаль уен кораллары”
Ясалма уен кораллары
Микрофон, маракас
“Кәеф” почмагы
Өстәл театры“Кәеф театры”
Театральләштерелгән уеннар картотекасы
“Театр” почмагы
театр өчен битлекләр, киемнәр.Дидактик уен “Әкият геройлары”Лото “Әкиятләр”
Күрсәтмә әсбап “Киемнәр өчен бизәкләр”
“Юл йөрү кагыйдәләре ” почмагы
Лото “Юл йөрү билгеләре”,Дидактик уен “Сак бул, юл!”, Күрсәтмә әсбап “Транспорт”
Дидактик уен “Юл йөрү билгеләрен өйрәнәбез”, Өстәл уены “Юл”
Махсус тарнспортКүрсәтмә әсбап “Берүзем урамда”
Картотека “Транспорт”Папка “Балаларга юл йөрү кагыйдәләрен өйрәтү”

Методик кулланма
Г.А. Галеева, С.М. Гаффарова “Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны юлларда үзләрен хәвефсез тотукагыйдәләренә өйрәтү”
Физкультура үсеше почмагы
Уеннар картотекасы
“Чыныктыру»
Күрсәтмә әсбаплар:
“Кышкы спорт төрләре”
“Җәйге спорт төрләре”
“Спорт җиһазлары”
Җиһазлар :
Туплар, скакалкалар, төсле тасмалар, шишкалар, шалтыравыклар, сыбызгы, бубен, капчыклар, флаглар, кеглялар, обручлар, кольцесброс.
Ясалма чыныктыру җиһазлары
Массаж келәмчеге, киндер сюрприз йомыркаларыннан канат һәм гантельләр
Табигать почмагы
Үстерүче уеннар
Табигать календаре
Лото “Беренче предметлар”
Лото “Йорт хайваннары”
Лото “Продуктлар”
“4нчесе артык”
“Баллы-тозлы, ачы”
“Хайваннар һәм аларның балалары”
“Рәсемнәрне бер рәткә җый”
“Табигать күчтәнәчләре”
“Агачлар”
«4 сезона»: кыш, яз, җәй, көз.
«Экологик уеннар»
Күрсәтмә әсбаплар:
«Рәсемнәр буенча хикәяләр төзү»: кыш, яз, җәй, көз.
«Һава торышы»
«Ел фасыллары алгоритмы»
«Хайваннар, җиләкләр, кошлар»
«Агачлар, куаклар, гөмбәләр»
«Безнең як кошлары»
«Чәчәкләр»
«Киемнәр»
«Кошлар»
«Җиһазлар»
«Гербарий»
«Кызыл китап»
«Чәчәкләр турында легенда»
Муляжлар: җиләкләр, җиләк-җимешләр, яшелчәләр, кыргый һәм йорт хайваннары, җир-су хайваннары, бөҗәкләр.
Сөйләм үсеше үзәге
Үстерүче уеннар
“Капма -каршы”
“Мәгънә буенча аер”
“4нчесе артык”
“Рәсемнәр буенча хикәя яз”
“Сюжетлар буенча хикәя төзе”
“Матур сүзләр өйрәнәбез”
“Табышмаклар”
“Шигырьләр”
«Сөйләм телен һәм уйлау сәләтен үстерүче уеннар»
«Минем яраткан әкиятләр”
Танып белү үсеше үзәге

Үстерүче уен “Без саныйбыз”
Лото “Төсләр һәм фигуралар”
Дидактик уен “Төс һәм форма”
Лото “Зур, уртача, кечкенә”
Дидактик уен “Геометрик мозаика”
Дидактик уен “Истә калдыр”
Дидактик уен “Нәрсә җитми”
Дидактик уен “Нәрсә туры килми”
Дидактик уен “Логик таблица”
Развивающая игра-лото “Считаем и читаем”
Шулай ук төркем” Кибет”, “Чәчтараш”, “Гаилә”, “Шифахәнә”, “Транспорт”,
“Театр” кебек сюжетлы-рольле уеннар өчен җиһазлар һәм әсбаплар беләнтулыландырылган.
методик кулланма
Төп программалар:
1. Комплекслы программа «Туганнан мәктәпкә кадәр»Веракса Н.Е., Комарова Т.С., Васильева М.А. – *электрон ресурс.*
2. Морт балалар бакчасының төп белем бирү программасы.
3. **Методик әсбапларһәм аудио кушымта**
4. К.В. Закирова, Л.Р. Мортазина “Балачак – уйнап – көлеп үсзр чак”
5. З.М. Зарипова, Р.С. Исаева “Үстерешле уеннар”
6. К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, Г.М.Сафиуллина “Балалар бакчасында әдәп- әхлак тәрбиясе”
7. З.М.Зарипова, А.Х.Габдрахимова, А.Т.Миникаева “Балалар бакчасында бердәм белем бирү эшчәнлеге”
8. К.В. Закирова, Л.Р. Мортазина “Әй уйныйбыз, уйныйбыз”

3. 1.Балалар бакчасы: Әти-әниләр һәм балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен уку китабы.-Казан:Раннур, 2003.
4. Балачак аланы: балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм эти – әниләр өчен хрестоматия. – Казан: РИЦ,2011. – 560 б.
5. Белем һәм тәрбия эшчәнлегенең перспектив программасы «Туганнан мәктәпкә кадәр» Н.Е. Веракса, М.А. Васильева, Т.С. Комарова.
6. З.Г.Шәрәфетдинова, И.Җ.Хәбибуллина, Ф.В.Хәзрәтова “Математикага өйрәнәбез” (зурлар төркеме). Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары өчен методик кулланма. Казан. Татарстан китап нәшрияте, 2014
7. Р.М.Зиннәтова “Сүрәтләү һәм кору эшчәнлеге” (зурлар төркеме). Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары өчен методик кулланма. Казан. Татарстан китап нәшрияте, 2014
8. Н.Г.Гарипова, Р.С.Әхмәтова, Ф.М.Хәсәнова “Әйләнә-тирә дөнья белән танышу” (5-6 яшь). Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары өчен методик кулланма. Казан. Татарстан китап нәшрияте, 2014
9. Г.Ә.Нәбиуллина, Л.Г.Гыйләҗева, В.А.Камалова “Татар телендә сөйләм үстерү” (5-6 яшь). Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары өчен методик кулланма. Казан. Татарстан китап нәшрияте, 2014
10. Закирова К.В., Мортазина Л.Р. “Әй уйныйбыз,уйныйбыз...”Балалар бакчасында хәрәкәтле уеннар:балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм физкультура инструкторлары өчен методик кулланма. –Казан:Беренче полиграфия компаниясе,2013. – 224 б.
11. Закирова К.В. “Балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбиясе:методик кулланма/К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, Г.М.Сафиуллина – Казан:Беренче полиграфия компаниясе,2013.-424 б.
12. Зарипова З.М. “Үстерешле уеннар:методик кулланма/З.М.Зарипова , Р.С.Исаева.-Казан:Беренче полиграфия компаниясе,2013.-128 б.
13. Закирова К.В. “Әхлак нигезе-матур гадәт”(Гаиләдә һәм балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбияләү):Методик кулланма/К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова.-Казан:Мәгариф,2004.-383б.
14. Закирова К.В., Мортазина Л.Р.Балачак-уйнап-көлеп үсәр чак: методик кулланма.-Казан: Редакционно-издательский центр,2012
15. Күзәтүләр нигезендә мәктәпкәчә яшьтәге балаларга әйләнә-тирә турында белем бирү. Нәҗметдинова Р.Ф.
16. Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны юлларда үзләрен хәвефсез тоту кагыйдәләренә өйрәтү дәресләре циклы. Методик күрсәтмәләр/ Авт.-төз.: Г.А.Галеева һ.б.-Казан:”Балаларның тормыш иминлеге фәнни үзәге”ДУ нәшрияте, 2010
17. “Туган телдә сөйләшәбез”: методик әсбап /Ф.В.Хәзрәтова, З.Г.Шәрәфетдинова,

И.Ж.Хәбибуллина.-Казан:Инновацион технологияләр үзәге.-2013.-256 б.
*18.*Л.И. Пензулаева Утреняя гимнастика для детей 6-7 лет в условиях ФГОС
*19*Л.И. Пензулаева "Физическая культура в детском саду» старшая группа. Издательство Мозаика синтез. Москва 2015
20. И.А.Помараева, В.А.Позина «Формирование элементарных математических представ -лений» старшая-подготовительная группаИздательство Мозаика синтез. Москва 2015 г.

Список используемой литературы

1. Примерная основная образовательная программа дошкольного образования «От рождения до школы» под ред. Н.Е. Вераксы, Т.С. Комаровой, М.А. Васильевой.
2. «Региональная программа дошкольного образования» под ред. Р.К. Шаеховой.
3. Гаффарова С. М., Гарипова Д. С., Нигматуллина Р. С. и др. Изучаем русский язык: методическое пособие для воспитателя. (Методические рекомендации, конспекты занятий, игры и упражнения.) – Казань: Хэтер, 2011. – 296 с.
4. Гаффарова С. М., Гарипова Д. С., Нигматуллина Р. С. и др.Изучаем русский язык: рабочая тетрадь для детей 4–5 лет, изучающих русский язык. – Казань: Хэтер, 2011. – 44 с.
5. Гаффарова С. М., Гарипова Д. С., Нигматуллина Р. С. и др. Изучаем русский язык: демонстрационный материал для средней группы.
6. Зарипова З. М., Кидрячева Р. Г., Шарипова Л. А. и др. Татарча сөйләшәбез: рабочая тетрадь для детей 4–5 лет,изучающих татарский язык с комплектом наклеек. – Казань: Хэтер, 2011. – 20 с.
7. Зарипова З. М., Кидрячева Р. Г., Шарипова Л. А. и др. Методическое пособие к рабочей тетради «Татарча сойлэшэбез». – Казань: Хэтер, 2011. – 56 с.
8. Зарипова З. М., Кидрячева Р. Г., Шарипова Л. А. и др. Татарча сойлэшэбез: демонстрационный, раздаточный материал к театрализованным играм и игровым ситуациям.
9. Закирова К. В. На поляне детства: хрестоматия для воспита-телей дошкольных образовательных учреждений иродителей. – Казань: Редакционно-издательский центр, 2011. – 256 с.
10. Закирова К. В. Балачак аланы: балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм эти-әниләр өчен хрестоматия.–Казан: РИЦ, 2011.560 б.
11. Шаехова Р. К. Рабочая тетрадь № 1. «Мәктәпкәчә яшьтәгеләрәлифбасы: авазларны уйнатып. 1нче кисәк». Казань: Хәтер, 2011–96с .
12. Шаехова Р. К. Рабочая тетрадь № 2.Авазларны уйнатып. 2нче кисђк». – Казань: Хэтер, 2011. –72 с.
13. Шаехова Р. К. Методическое пособие к рабочей тетради Авазларны уйнатып. 1–2нче кисәкләр». – Казань: Хәтер, 2011.
14. Шаехова Р. К. Раз – словечко, два – словечко... : заниматель-ное обучение татарскому языку. – Казань: Хәтер, 2011. – 96
15. Хрестоматия для музыкальных занятий в детском саду (Составители: И.Г. Исхакова, 3. Л. Ишниязова, Ф. 3. Залялетдинова и др. — Казань: Магариф, 1999).
16. Батыр-Булгари Л. Звонче пой, соловушка (Песни для детей). — Казань: Идел-Пресс, 2000).
17. Сто татарских народных песен в легком переложении для фортепьяно Р. Еникеевой. — Казань, 1999.
18. Мы танцуем: Методическое пособие для музыкальных руководителей детских садов / Сост. 3. Г. Ибрагимова. — Казань: Школа, 2005.
19. Пляшем, поем и играем: аудиоиздание Составители: Р.Г.Газимзянова, З.Г.Ибрагимова, Г.Р.Гилязутдинова, Ф.З.Залялетдинова. — Казань: Магариф, 2007
20. Голицына Н.С. Перспективное планирование в детском саду. Вторая младшая группа. Реализация ФГТ в ДОУ. - М.: Издательство «Скрипторий 2003», 2011.
21. Голицына Н.С. Перспективное планирование в детском саду. Средняя группа. Реализация ФГТ в ДОУ. - М.: Издательство «Скрипторий 2003», 2011.
22. Голицына Н.С. Перспективное планирование в детском саду. Старшая группа. Реализация ФГТ в ДОУ. - М.: Издательство «Скрипторий 2003», 2011.